

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

การสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสารสัญญาเช่า จึงชอบที่จะกระทำได้ ทั้งเป็นการ
ตีความตรงกับเจตนาด้วย อ้างฎีกาที่ 838/2493 และที่ 795/2495

คำวิจารณ์ ฎีกานี้ก็เป็นกรณีฟ้องร้องระหว่างโจทก์ซึ่งเป็นตัวแทน กับจำเลยซึ่งเป็น
เป็นตัวการ และเป็นกรณีที่จำเลยอ้างว่าโจทก์จะต้องโอนสิทธิที่ชวนขายได้มาในฐานะเป็น
ตัวแทนแห่งตนให้กับตัวการจริงสิ้นตามมาตรา 810 ด้วย ซึ่งจำเลยชอบที่จะอ้างได้โดยอาศัย
มาตรา 810 นั้นเอง เมื่อมีกฎหมายรับรองสิทธิของจำเลยเช่นนี้ จึงเป็นการชอบแล้วที่
จำเลยอ้างความจริงได้เช่นนั้น เรื่องหลักฐานเอกสารที่จะต้องมียระหว่างตัวการกับตัวแทน
จึงไม่จำเป็น เพราะถือว่าเป็นการฟ้องร้องระหว่างกันเอง ไม่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก

ฎีกาที่ 195/2499	นายห้วง พจจำรัส กับพวก	โจทก์
	นายพรหม สีเสน กับพวก	จำเลย

คดีได้ความว่าก่อนออกโฉนด อ. และ น. ตาและยายโจทก์มีที่อยู่ออยู่ 1 แปลง
เนื้อที่ 4 ไร่เศษ ติดต่อกับที่บ้านของ ก. มารดานายพรหมจำเลยและยายนายปิ่นจำเลย ต่อมา
อ. และ น. ตาย นายแดงและนางเกลี้ยงบุตรได้รับมรดกครอบครองสืบมาเป็นส่วนตัว ต่อ
มาเจ้าพนักงานได้เดินสำรวจที่ดินเพื่อออกโฉนด นายแดงนางเกลี้ยงได้ตกลงให้นางกรม
ภரியานายแสนเป็นผู้แทนไปขอรับโฉนด โดยไว้เนื้อเชื่อใจกันและเพื่อให้เสียค่าธรรมเนียม
น้อย นางกรมจึงไปรับโฉนดมา ซึ่งตามโฉนดมีที่ดินนายแดงนางเกลี้ยงรวมอยู่ด้วย เหตุ
การณ์เรียบร้อยตลอดมาจนนางกรมและนายแสนตาย จำเลยทั้งสองได้ไปขอโอนรับมรดก
กลับแสดงว่าที่ดินตามโฉนดเป็นของนางกรมคนเดียวซึ่งไม่เป็นความจริง โจทก์จึงคัดค้าน
และฟ้องจำเลย ดังนี้

วินิจฉัยว่า ก่อนหรือหลังโฉนดตลอดมาจนกระทั่งบัดนี้ โจทก์ได้ครอบครองที่
ดินพิพาทตลอดมา จำเลยไม่เคยเข้าไปเกี่ยวข้อง มีรั้วเป็นเขตแน่นอน ฉะนั้นที่ดินพิพาท
จึงยังเป็นของโจทก์อยู่ อ้างฎีกาที่ 827/2468 นางชับ สารกิจ โจทก์ นางสาวจัน จำเลย

คำวิจารณ์ แม้นางกรมจะมีชื่อเป็นเจ้าของที่ดิน แต่ก็มีชื่อในฐานะเป็นตัวแทน
ของเจ้าของที่แท้จริง เพราะข้อเท็จจริงปรากฏชัดอยู่แล้วว่าเจ้าของที่คือโจทก์ได้ครอบครอง
ที่พิพาทมาตั้งแต่ก่อนออกโฉนด โจทก์จึงควรเป็นผู้ที่ได้รับทรัพย์สินอันตัวแทนคือนางกรม

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ได้มาในฐานะเป็นตัวแทนแห่งตนตามนัยมาตรา 810 กล่าวคือเมื่อนางกรมได้รับมอบอำนาจจากโจทก์ให้ไปขอรับโฉนดแทนตน และจากการที่รับโฉนดแทนดังกล่าว นางกรมได้ที่ดินมากี่เท่าก็ได้ทรัพย์สินมาในฐานะเป็นตัวแทนจึงต้องนำส่งให้กับตัวการคือโจทก์ทั้งสิ้น โจทก์จึงชอบที่จะเป็นเจ้าของที่ดินพิพาทต่อไป

ฎีกาที่ 1972/2500 นายวิรัช พึ่งสุนทร โจทก์
นายเจริญ กุลธรรม จำเลย

จำเลยมีชื่อถือกรรมสิทธิ์ในโฉนด แต่คดีได้ความชัดว่า จำเลยเป็นแต่มีชื่อถือกรรมสิทธิ์ในโฉนดที่ดินแทนนางทองพูนภริยาโจทก์เท่านั้น เมื่อเป็นดังนี้ ที่ดินแปลงพิพาทย่อมเป็นสินบริคณห์ระหว่างโจทก์กับนางทองพูน เมื่อโจทก์มาฟ้องเรียกคืน จำเลยซึ่งมีชื่อในโฉนดฐานะเป็นเพียงตัวแทน จึงไม่มีฐานะอะไรที่จะยกอายุความขึ้นอ้างเพื่อจะเอาที่ดินเป็นของตนได้

คำวิจารณ์ เป็นทำนองเดียวกันกับฎีกาที่ 195/2499 คือจำเลยมีชื่อในโฉนดในฐานะเป็นตัวแทน จำเลยจะถือสิทธิเป็นเจ้าของเองไม่ได้ เพราะโดยนัยมาตรา 810 เมื่อจำเลยในฐานะตัวแทนได้ทรัพย์สินสิ่งใดมาในฐานะเป็นตัวแทนก็ต้องนำส่งให้ผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงคือตัวการทั้งสิ้น

ฎีกาที่ 673/2511 นางประโยชน์ วิเศษประสิทธิ์ โจทก์
บริษัทสามัคคีพัฒนาการ จำกัด จำเลย

บริษัทจำเลยยอมให้โจทก์ยืมชื่อบริษัทจำเลยไปทำการประมูลจ้างเหมาก่อสร้างเมื่อโจทก์ประมูลได้แล้ว การที่บริษัทจำเลยทำสัญญาจ้างเหมากับผู้ว่าจ้าง จึงเป็นเพียงตัวแทนของโจทก์เท่านั้น เมื่อบริษัทจำเลยรับเงินค่าก่อสร้างมาแล้ว มีหน้าที่ต้องส่งให้โจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 810 หากไม่ส่งให้จนเป็นเหตุให้โจทก์ไม่สามารถทำงานงวดต่อไปได้ และทำให้บริษัทจำเลยถูกผู้ว่าจ้างปรับ ก็ถือว่าเป็นความผิดของบริษัทจำเลยเอง ซึ่งบริษัทจำเลยต้องรับผิดชอบโจทก์ในเงินที่ถูกปรับตามมาตรา 812 บริษัทจำเลยจึงไม่มีสิทธิเรียกคืนจากโจทก์

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

คำวิจารณ์ ดังได้วิจารณ์ไว้แล้วท้ายหัวข้อคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับมาตรา 797 ในภาคผนวกนี้ ว่าผู้ที่ยืมชื่อเขามาติดต่อกับบุคคลที่สามยังคงเป็นตัวการอยู่ไม่ถือว่าเป็นตัวแทนของคนที่ถูกยืมชื่อ เมื่อคนที่ถูกยืมชื่อได้เข้าทำการก่อสร้างให้กับบุคคลภายนอกจึงถือว่าทำแทนคนที่ยืมชื่อคือโจทก์ในคดีนี้ เพราะฉะนั้น โดยนัยมาตรา 810 เมื่อผู้ที่ยืมชื่อคือตัวแทนได้รับเงินค่าก่อสร้างมาก็ต้องนำส่งแก่ตัวการคือโจทก์ทั้งสิ้น การที่ตัวแทนไม่ส่งเงินให้โจทก์ซึ่งเป็นตัวการยังผลให้จำเลยเองถูกปรับก็เป็นการถูกต้องแล้วที่จำเลยคือตัวแทนจะต้องรับผิดชอบตามนัยมาตรา 812 ที่ไม่กระทำการเป็นตัวแทน

คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับมาตรา 812 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 769 / 2505

กรมไปรษณีย์โทรเลข

โจทก์

ขุนระมั่งสื่อสาร

จำเลย

การที่ข้าราชการประมาทเดินเล่อทำให้กระทรวงทบวงกรมเสียหาย เป็นเรื่องละเมิด มิใช่เรื่องให้ตัวแทนรับผิดชอบตามมาตรา 812 อายุความจึงมี 1 ปี ตามมาตรา 448

คำวิจารณ์ กรณีที่จะถือว่าข้าราชการเป็นตัวแทนของกระทรวงทบวงกรมใดได้นั้น ต้องปรากฏชัดแจ้งว่าได้มีการมอบหมายกันไว้อย่างไร หรือมิฉะนั้น ก็ต้องปรากฏทางปฏิบัติเป็นปริยายว่าพฤติการณ์เช่นนั้นควรถือได้ว่า ข้าราชการผู้นั้นได้เป็นตัวแทนของกระทรวงทบวงกรมนั้น (ขอให้ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 367/2485 คดีระหว่างกรมชลประทาน โจทก์ นายชวกับพริก จำเลย ซึ่งได้อธิบายไว้ในหัวข้อ “วัตถุประสงค์ของสัญญาตัวแทน”) และคำพิพากษาฎีกาที่ 1457/2508 คดีระหว่างบริษัทอินฮินชอย จำกัด โจทก์ นายสิทธิผล พลาชีวิน ที่ 1 กรมอาชีวศึกษาที่ 2 กระทรวงศึกษาธิการที่ 3 จำเลย ซึ่งได้อธิบายไว้ในหัวข้อ “การแต่งตั้งโดยปริยาย”) ถ้าไม่เช่นนั้น ข้าราชการก็ไม่ใช่ตัวแทนของกระทรวงทบวงกรม เมื่อไม่ใช่ตัวแทนและได้ทำความเสียหายให้เกิดขึ้นกับกระทรวงทบวงกรมโดยประมาท เกณฑ์ตามมาตรา 812 ก็นำมาใช้ไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องละเมิดเสียแล้ว ถ้ามีปัญหาเรื่องอายุความฟ้องร้อง ก็ต้องนำอายุความฟ้องร้องของเรื่องละเมิดตามมาตรา 448 มาใช้

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ฎีกาที่ 1725-1726/2506 นายเล่ง ชูชาม กับพวก โจทก์
ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด กับพวก จำเลย

การที่ธนาคารจำเลยเรียกเก็บเงินตามเช็คที่โจทก์นำฝากเข้าบัญชีของโจทก์ไม่ได้ และมีได้แจ้งให้โจทก์ทราบภายในเวลาอันควรแก่หน้าที่ตัวแทนนั้น หากปรากฏว่า ถึงอย่างไรลูกหนี้ตามเช็คก็สามารถชำระหนี้ได้เพียงร้อยละ 50 แล้ว ย่อมจะถือว่าจำเลยทำให้โจทก์เสียหายมากกว่านี้ไม่ได้ และหากโจทก์มีโอกาสรับชำระหนี้ร้อยละ 50 จากลูกหนี้ แต่กลับไม่รับชำระเป็นการนำบัญชีค้ำมือหรือบรรเทาความเสียหายแล้ว ก็ถือว่าโจทก์มีส่วนทำความคิดให้เกิดความเสียหายด้วย จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบ

ประเด็นเรื่องความเสียหายนี้ โจทก์มีหน้าที่ต้องนำสืบ

คำวิจารณ์ จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบในส่วนที่จำเลยมิได้ทำให้โจทก์เสียหาย ส่วนหน้าที่นำสืบความเสียหายในส่วนที่จำเลยเป็นผู้ก่อให้เกิดแก่โจทก์นั้นตกแก่ฝ่ายโจทก์ ซึ่งเป็นการอ้างหน้าที่นำสืบตามหลักทั่วไปที่จะต้องตกแก่ผู้กล่าวอ้างคือโจทก์ เกี่ยวกับหน้าที่นำสืบความประมาทเลินเล่อของตัวแทนเพื่อให้ตัวแทนต้องรับผิดชอบตามมาตรา 812 จะต้องตกอยู่กับตัวการนี้ได้มีคำพิพากษาฎีกาเคยวางบรรทัดฐานไว้แล้ว เช่นฎีกาที่ 769/2473 คดีระหว่าง นายเสือ โจทก์ นายสุข จำเลย

ฎีกาที่ 673/2511 นางประโยชน์ วิเศษประสิทธิ์ โจทก์
บริษัทสามัคคีพัฒนาการ จำกัด จำเลย

บริษัทจำเลยยอมให้โจทก์ยืมชื่อบริษัทจำเลยไปทำการประมูลจ้างเหมาก่อสร้าง เมื่อโจทก์ประมูลได้แล้ว การที่บริษัทจำเลยทำสัญญาจ้างเหมากับผู้ว่าจ้าง จึงเป็นเพียงตัวแทนของโจทก์เท่านั้น เมื่อบริษัทจำเลยรับเงินค่าก่อสร้างมาแล้ว มีหน้าที่ต้องส่งให้โจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 810 หากไม่ส่งให้จนเป็นเหตุให้โจทก์ไม่สามารถทำงานงวดต่อไปได้ และทำให้บริษัทจำเลยถูกผู้ว่าจ้างปรับ ก็ถือว่าเป็นความผิดของบริษัทจำเลยเอง ซึ่งบริษัทจำเลยต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ในเงินที่ถูกปรับตามมาตรา 812 บริษัทจำเลยไม่มีสิทธิเรียกคืนจากโจทก์

*โปรดดูหัวข้อ “บุคคลผู้ไร้ความสามารถคือใคร”, คำวิจารณ์ท้ายฎีกาที่ 326/2515 ในภาคผนวกนี้หัวข้อ “คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 797 และคำวิจารณ์”, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยอิมของนายจืด เศรษฐบุตร ปี พ.ศ. 2492 หน้า 90, และคำอธิบายกฎหมายลักษณะเดียวกันของนายมานิช สุทธิวาहनฤพฤษี ปี พ.ศ. 2515 หน้า 198

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

คำวิจารณ์ ความจริงฎีกานี้ได้วิจารณ์ไว้แล้วท้ายหัวข้อคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับ มาตรา 797 และมาตรา 810 ในภาคผนวกนี้ ตามลำดับ แต่อย่างไรก็ดีเกี่ยวกับมาตรา 812 คำพิพากษาศาลฎีกานี้ก็เป็นตัวอย่างว่า การที่ตัวแทนมีหน้าที่ต้องส่งเงินที่ได้มาในฐานะเป็นตัวแทนให้กับตัวการตามมาตรา 810 แล้วตัวแทนละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวอันยังผลให้ตัวการต้องเสียหายนั้น ถือว่าเป็นความผิดของตัวแทนที่จะต้องรับผิดชอบตามมาตรา 812 เพราะ **ไม่ทำการเป็นตัวแทน**

ฎีกาที่ 536/2512

นางพรรณเพ็ญแข กฤตากร ณ อยุธยา

โดยบริษัทกรุงธนสถาปัตย์ จำกัด

โดยนายแสง วงศ์ไพบุลย์ กรรมการผู้จัดการ

นายประสิทธิ์ จึงสง่า กรรมการเหรัญญิก

ผู้รับมอบอำนาจ

โจทก์

นางกวางเตีย แซ่เฮง

จำเลย

โจทก์มอบอำนาจให้ตัวแทนฟ้องขับไล่จำเลย เมื่อคดีถึงที่สุดโดยศาลพิพากษาให้ขับไล่จำเลย โจทก์ขอที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษานั้นได้

ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้ขับไล่จำเลยออกจากตึกที่พิพาท จำเลยยื่นฎีกาแล้ว แต่ถอนเสีย เมื่อโจทก์ขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาจำเลยยื่นคำร้องว่าตัวแทนของโจทก์ได้ตกลงทำสัญญาให้จำเลยเช่าตึกที่พิพาทอยู่ต่อไปจนกว่าจะรื้อถอน แต่โจทก์คัดค้านว่าตัวแทนโจทก์ทำนอกเหนือจากหนังสือมอบอำนาจ และโจทก์ได้ถอนตัวแทนก่อนวันที่จำเลยอ้างว่าทำสัญญาเช่าแล้ว ทั้งนี้ จำเลยจะอ้างสัญญาซึ่งทำนอกศาลและโจทก์ปฏิเสธมาเพื่อเป็นเหตุให้ศาลลงคำเนิการบังคับคดีตามคำพิพากษาหาได้ไม่

คำวิจารณ์ คำพิพากษาศาลฎีกานี้เป็นตัวอย่างว่า ตัวการไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำของตัวแทนที่ได้กระทำไปนอกเหนืออำนาจ บุคคลภายนอกคือจำเลยในคดีนี้จึงอ้างข้อที่ตัวแทนกระทำนอกเหนืออำนาจนั้นมายันตัวการไม่ได้ หากมีกรณีที่จะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก ความรับผิดชอบนั้นก็จะต้องตกกับตัวแทน หาใช่ตัวการไม่ ทั้งนี้ ตามนัยมาตรา 812 ในข้อที่ตัวแทน กระทำนอกเหนืออำนาจ แล้วมีความเสียหายเกิดขึ้น

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับมาตรา 818 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 1116-1117/2495 นายจรูญ ศรีบุญเรือง กับพวก โจทก์
(ประชุมใหญ่) บริษัท ฟาสต์พาณิชย์ จำกัด จำเลย

คดีได้ความว่า เดิมทีกรายพิพาทนี้เป็นของบริษัทไทยนิธิ จำกัด ได้ทำสัญญาให้บริษัทจำเลยเช่า และต่อมาได้โอนขายให้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ฯ ได้แบ่งขายให้นายจรูญ ศรีบุญเรือง แล้วผู้รับโอนทั้งสองนี้ได้มอบอำนาจให้บริษัทไทยนิธิ จำกัด จัดการในเรื่องตึกเหล่านี้เมื่อสัญญาเช่าสิ้นสุดแล้ว บริษัทได้มีหนังสือเลิกการเช่าไปยังบริษัทจำเลย ฯ ไม่ยอมออก บริษัทไทยนิธิจำกัดจึงมอบอำนาจให้นายวรรณะ บุรุษหงษ์ ผู้รับมอบอำนาจช่วงฟ้องคดีนี้

จำเลยต่อสู้ว่า ผู้รับมอบอำนาจช่วงไม่มีอำนาจฟ้องในคดีที่นายจรูญเป็นเจ้าของนั้น นายจรูญได้ทำหนังสือมอบอำนาจให้บริษัทไทยนิธิจำกัด ฯ ได้ทำหนังสือมอบอำนาจให้นายวรรณะฟ้อง ในหนังสือมอบอำนาจซึ่งบริษัทไทยนิธิ จำกัด ได้รับมอบจากนายจรูญนั้นมีข้อความแสดงชัดว่า ให้ผู้รับมอบทำการฟ้องร้องคดีและมอบหมายให้ผู้ใดเป็นตัวแทนเพื่อกระทำการฟ้องร้องแทนได้ และในหนังสือมอบอำนาจของบริษัทไทยนิธิจำกัดที่มอบหมายให้นายวรรณะ ก็ปรากฏชัดว่าให้ฟ้องความได้ ฉะนั้นนายวรรณะจึงมีสิทธิฟ้องได้

ส่วนในเรื่องพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เป็นเจ้าของนั้น ปรากฏว่าได้ทำใบมอบอำนาจให้นายบานเย็นหรือร้อยเอกพิศดาร เป็นผู้แทน นายบานเย็นได้มอบอำนาจช่วงให้บริษัทไทยนิธิจำกัดเป็นตัวแทน บริษัทไทยนิธิจำกัด ได้ทำใบมอบอำนาจให้นายวรรณะฟ้องคดีอีกทอดหนึ่ง

ตามหนังสือมอบอำนาจของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ข้อ 5 มีความว่า “แต่งตั้งและถอดถอนผู้รับมอบอำนาจช่วง และถอดถอนผู้หนึ่งผู้ใดที่ข้าพเจ้าได้แต่งตั้ง หรือจะแต่งตั้งให้เป็นผู้รับมอบอำนาจจากข้าพเจ้า เพื่อการให้เช่าทรัพย์สินของข้าพเจ้า หรือเพื่อกิจการโดยเฉพาะอย่างอื่น” ดังนี้ มีมติในที่ประชุมใหญ่ว่า แม้ตามใบมอบอำนาจนี้จะมอบให้นายบานเย็นแต่งตั้งผู้รับมอบอำนาจช่วงให้ฟ้องความได้ก็ดี แต่ผู้รับมอบอำนาจช่วงจะมอบอำนาจช่วงให้แก่บุคคลอื่นต่อไป ในการฟ้องร้องคดียังโรงศาล ย่อมอยู่นอกขอบเขตข้อ 5 ในใบมอบอำนาจ ฉะนั้น นายวรรณะผู้รับมอบอำนาจช่วงจากบริษัทไทยนิธิจำกัดจึงไม่มีอำนาจฟ้องคดีได้

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

คำวิจารณ์ มาตรา 813 นอกจากจะกำหนดความรับผิดชอบของตัวแทนในการมอบอำนาจให้ตัวแทนช่วงกระทำการแทนตนอีกทอดหนึ่งนั้นแล้ว ยังเป็นการแสดงว่ากฎหมายเปิดโอกาสให้มีการตั้งแต่งตัวแทนช่วงอันมีผลให้ผูกพันตัวการได้ เช่นเดียวกันกับกรณีตัวแทนทำการให้ตัวการ แต่ทงนี้ก็ต้องหมายความว่า เป็นกรณีที่พฤติการณ์เปิดช่องให้อาจตั้งตัวแทนช่วงได้ หรือตัวการมอบอำนาจให้ตัวแทนมีอำนาจตั้งตัวแทนช่วงไว้โดยอ้อม ทั้งไม่เข้ากรณีที่ตัวแทนจะต้องรับผิดชอบ เพราะรู้ว่าตัวแทนช่วงเป็นผู้ที่ไม่เหมาะสมแก่การ หรือเป็นผู้ที่ไม่สมควรไว้วางใจ แล้วไม่แจ้งให้ตัวการทราบหรือมิได้บอกเลิกถอนตัวแทนช่วงนั้นเสียตามนัยมาตรา 813

แต่ข้อเท็จจริงในคดีนี้ ไม่ปรากฏในใบมอบอำนาจให้มีการตั้งตัวแทนของตัวแทนช่วงอีกทอดหนึ่ง กล่าวคือไม่มีการมอบอำนาจโดยชัดแจ้งให้ตั้งตัวแทนช่วงจากตัวแทนช่วงอีกทีหนึ่ง จึงต้องตีความไปตามตัวหนังสือเป็นเบื้องต้นตามหลักการตีความเอกสารที่ได้เคยกล่าวไว้แล้ว (ขอให้ดูที่ได้อธิบายไว้เกี่ยวกับมาตรา 132 ในหัวข้อ “สัญญาตัวแทนเกิดขึ้นได้อย่างไร”)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับมาตรา 813 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 1327/2500

นางระทวย ทองประสงค์

โจทก์

นางพิมพ์ สิมสุวรรณ

จำเลย

จำเลยเป็นผู้เล่นแชร์เบี้ยหวดยกกับโจทก์ผู้เป็นนายวง จำเลยไม่มีเงินชำระตามกำหนด โจทก์ซึ่งเป็นนายวงได้ส่งเงินออกแทนจำเลยไป จำเลยไม่ชำระให้โจทก์จึงมาฟ้อง

จำเลยต่อสู้และคัดฟ้องว่า การเล่นแชร์เบี้ยหวดยกเข้าลักษณะเป็นหุ้นส่วนหรือกู้ยืม ทั้งเป็นการพนันไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือฟ้องร้องไม่ได้

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่โจทก์ผู้เป็นนายวงต้องออกเงินชำระหนี้แทนลูกวงคือจำเลยให้แก่ลูกวงอื่น เรียกไม่ได้ว่า จำเลยให้กู้ยืมหรือเข้าหุ้นส่วน หรือเป็นการพนันชั้นต่อกับจำเลยหรือลูกวงอื่น ดังข้อคัดฟ้องของจำเลย ตามพฤติการณ์ระหว่างนายวงกับลูกวงใกล้ชิดไปทางค้าประกำ เมื่อโจทก์ต้องจ่ายเงินให้แก่เจ้าหนี้คือลูกวงผู้อื่น แทนลูกหนี้ คือจำเลยไปแล้ว โจทก์ย่อมมีสิทธิที่จะเรียกเงินจากลูกหนี้คือจำเลยได้ ทว่าจำต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือระหว่างผู้ค้าประกำกับลูกหนี้ไม่

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

การที่จำเลยเป็นหญิงมีสามีจะบอกกล่าวนิติกรรมที่ตนทำขึ้นไว้แล้ว ไม่มีบทกฎหมายให้สิทธิแก่ตัวหญิงผู้เข้าทำนิติกรรม ให้บอกกล่าวนิติกรรมที่ตนทำไว้เองได้

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงตามฎีกานี้ถือว่านายวงแชร์เป็นตัวแทนของลูกวงคนที่เห็นค่าแชร์ เพราะฉะนั้น เมื่อนายวงคือตัวแทนได้ออกเงินทรองแทนลูกแชร์ไป นายวงจึงชอบที่จะเรียกคืนได้จากลูกวงคนที่ค้างค่าแชร์นั้นได้ ในฐานะตัวแทนเรียกเอาเงินสดใช้ค่าที่ตนได้ออกทรองแทนไปนั้นจากตัวการตามนัยมาตรา 816 วรรคแรก (ขอให้ดูที่ได้วิจารณ์ไว้ในคำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยยืม ฯ ปี พ.ศ. 2515 โดยนายมาโนช สุทธิวาทนฤพุมิ หน้า 121 สำนักพิมพ์โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว)

ฎีกาที่ 50/2501	บริษัท ยูเนียนวิกเตอร์ จำกัด	โจทก์
	บริษัท ชวณิชย์ จำกัด	จำเลย

บริษัทจำเลยเป็นตัวแทนบริษัทตัวการซึ่งอยู่ในต่างประเทศ ได้ทำสัญญารับซนหินไฟ บุหรี่ของโจทก์ไปส่งที่ฮ่องกง เมื่อถึงฮ่องกง ปรากฏว่าหินไฟขาดหายไปจำนวน 5 ทีบ โจทก์จึงฟ้องขอให้จำเลยใช้เงินค่าหินไฟให้ โจทก์

บริษัทจำเลยเป็นตัวแทนตั้งแต่ พ.ศ. 2492 จนถึงวันที่ 15 มิถุนายน 2494 จึงได้เลิกเป็นตัวแทน เพราะบริษัทตัวการได้เข้ามาตั้งสาขาเองในพระนคร

ในระหว่างปี พ.ศ. 2493 บริษัทจำเลยยังทำหน้าที่เป็นตัวแทนอยู่ รับผิดชอบส่งหินเหล็กไฟรายนี้ นำของไปถึงฮ่องกงเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2493 และหินเหล็กไฟขาดไปจริง ตามฟ้องของโจทก์

ปัญหาจึงมีว่า ก่อนโจทก์ฟ้องคดีนี้ ตัวการมิได้อยู่ในต่างประเทศ หากแต่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย จังหวัดพระนครแล้ว การเป็นตัวแทนต่างประเทศของจำเลยหมดสิ้นไป และความรับผิดชอบของจำเลยก็หมดสิ้นไปด้วยหรือไม่

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ขณะทำสัญญาขนส่งรายนี้และขณะทรัพย์สินที่ฝ่ายจำเลยเป็นผู้ขนส่งสูญหายไปนั้น จำเลยยังเป็นตัวแทนในประเทศไทยของตัวการที่อยู่ในต่างประเทศ จำเลยจึงยังมีความรับผิดชอบสำหรับการกระทำหรือละเว้นการกระทำของตนที่ล่วงมาแล้วนั้นอยู่

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

มาตรา 824 บัญญัติไว้เพื่อให้ความสะดวกแก่บุคคลในประเทศไทยที่จะฟ้องร้องตัวแทนในประเทศไทยของตัวการที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลไทย แทนที่จะไปฟ้องในศาลต่างประเทศเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่า ตัวการที่อยู่ในต่างประเทศจะไม่มีควมรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกที่ทำสัญญากับตัวแทนของตนในประเทศไทย และไม่ได้หมายความว่าตัวแทนไม่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ตัวการของคนที่อยู่ในต่างประเทศสำหรับหนี้สินใดๆ ที่ตัวแทนได้ก่อขึ้น เนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ ในฐานะตัวแทน

คำวิจารณ์ ที่ว่าตัวแทนไล่เบี้ยเอาแก่ตัวการได้นั้นอาจถือว่าไล่เบี้ยเอาได้เพราะเป็นการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากตัวการได้ตามนัยมาตรา 816 วรรคท้าย

คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับมาตรา 820 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 1684/2493

นายพิมล ศิริโชติ

โจทก์

นายท่วนบ็อก แซ่ฮุย กับพวก

จำเลย

ตามฟ้องของโจทก์กล่าวข้อความชัดเจนว่าจักรซิงเกอร์ 4 คันนี้ เป็นของบริษัทจักรเย็บผ้าซิงเกอร์ไม่ใช่ของโจทก์ โจทก์มีฐานะเพียงเป็นหัวหน้าพนักงานผู้จัดการขายจักรของสาขาบริษัทจักรเย็บผ้าซิงเกอร์ปัตตานี และได้ขายจักรของบริษัทไปแทนบริษัทเท่านั้น ทั้งนี้ โจทก์จึงมีฐานะเท่ากับลูกจ้างในร้านขายของคนหนึ่ง จึงไม่มีสิทธิจะฟ้องคดีฐานผิดสัญญาอันเป็นเรื่องของบริษัทในนามของตนเองได้ การที่โจทก์จะต้องรับผิดชอบใช้ราคาจักรให้แก่บริษัทในเมื่อเรียกร้องเอาจากจำเลยไม่ได้นั้น เป็นเรื่องระหว่างโจทก์กับบริษัท ไม่กระทำให้โจทก์มีสิทธิฟ้องร้องในนามของตนเองขึ้นได้

คำวิจารณ์ โดยนัยคำวินิจฉัยของศาลนี้ แสดงให้เห็นว่าโจทก์ไม่ใช่ผู้เสียหาย โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยในนามของตนเอง บริษัทฯต่างหากที่เป็นผู้เสียหายและมีอำนาจฟ้องจำเลยได้ ส่วนบริษัทฯ จะตั้งใครฟ้องแทนนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง (ขอให้เทียบกับฎีกาที่ 799/2502 ซึ่งจะได้อีกต่อไป)

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ฎีกาที่ 1799/2493

พระนิพนธ์ราชราช

โจทก์

นายเองจุ่น แซ่โจ้ว

จำเลย

คดีได้ความว่า จำเลยเป็นเจ้าของร้านยี่หื้อ ย่งหลีฮอง ทำการค้าของเก่ารับซื้อ
ขายรับฝากและขายเครื่องเพชรทอง จำเลยได้ตั้งนายนิยมจิวเป็นผู้จัดการร้าน ในเดือน
กันยายน 2490 ผู้จัดการได้เอาแหวนเพชรกับเพชรร่วงไปจำหน่ายไว้กับโจทก์ เอาเงินมาใช้ใน
ร้าน และผู้จัดการได้นำเงินมาเข้าบัญชีในร้าน เพราะในระหว่างนั้นจำเลยไปประเทศจีน
ครั้งจำเลยกลับมาโจทก์ไปขอรับดอกเบี้ยจากจำเลย จำเลยไม่ยอมให้โจทก์จึงบอกกล่าวบังคับ
จำหน่าย และฟ้องบังคับจำหน่าย

จำเลยต่อสู้ว่า ผู้จัดการมีหน้าที่เพียงซื้อเครื่องเพชรพลอยรูปพรรณเท่านั้น ไม่มี
อำนาจเอาทรัพย์สินของจำเลยไปจำหน่าย

วินิจฉัยว่า การกระทำของผู้จัดการจำเลยเป็นไปภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของ
ร้านจำเลย ไม่มีทางจะทำให้เห็นว่าผู้จัดการได้ทำนอกเหนืออำนาจอย่างใด อันจะทำให้จำเลย
ผู้เป็นเจ้าของไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย จำเลยจึงต้องชำระต้นเงินและดอกเบี้ยให้โจทก์เพื่อ
ได้ถอนจำหน่าย ถ้าไม่สามารถได้ถอนได้ก็ให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินจำหน่าย

คำวิจารณ์ เป็นตัวอย่างว่า การกระทำอย่างใดเป็นการกระทำภายในขอบอำนาจ
ของตัวแทนที่ยังผลให้ตัวการต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอก ในกรณีนี้เห็นได้ชัดว่า ผู้จัดการ
ได้จัดการไปเพื่อประโยชน์ของตัวการคือเจ้าของร้านโดยแท้ ประกอบกับโดยพฤติการณ์
บุคคลภายนอกน่าจะเชื่อว่าการมีอำนาจทำแทนเช่นนั้นด้วย ตัวการคือเจ้าของร้านจึงควร
ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก

ฎีกาที่ 968/2495

สำนักนายกรัฐมนตรี

โจทก์

นายกฤษณ์ สงวนวงศ์ กับพวก

จำเลย

คำให้การของจำเลยที่คัดฟ้องว่า โจทก์ไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายที่จะ
ลงนามแทนสำนักนายกรัฐมนตรีได้นั้น ย่อมไม่ทำให้เกิดประเด็นที่ศาลจะต้องยกขึ้นวินิจฉัย
เพราะจำเลยหาได้ยกข้อเท็จจริงอย่างใดขึ้นกล่าวอ้างให้เป็นประเด็นเพื่อให้ศาลได้วินิจฉัย ไม่
ว่าด้วยเหตุใดหรือโดยพฤติการณ์อย่างใด โจทก์จึงไม่มีอำนาจ และการไม่ชอบด้วยกฎหมาย
นั้น ก็กฎหมายบทใด ข้อใด แม้ข้อเท็จจริงบางอย่างศาลรับรู้ได้เอง แต่คู่ความจะต้อง

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

กล่าวอ้างข้อเท็จจริงนั้นให้เป็นประเด็นขึ้นมาในคดี แม้แต่ข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นต่อสู้ ก็จะต้องกล่าวอ้างเช่นเดียวกัน

ภริยาที่กระทำการไปในฐานะเป็นตัวแทนของสามีผู้เป็น ทัวการ ภริยาไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินอันเกิดจากกิจการที่กระทำไปตามหน้าที่ตัวแทน หรือร่วมรับผิดชอบกับสามีอันเป็นทัวการ

ทำสัญญาค้ำประกันให้ผู้ขายไว้ว่า หากผู้ซื้อละเมิดสัญญาหรือหนี้สิน ผู้ค้ำประกันยอมรับผิดชอบและชดใช้ค่าเสียหายแทนไม่เกินวงเงินจำนวนหนึ่ง เมื่อผู้ซื้อไปทำหนี้สินเกินกว่าจำนวนเงินที่ค้ำประกันไว้ ผู้ค้ำประกันก็คงรับผิดชอบไม่เกินกว่าเงินจำนวนที่ค้ำประกันไว้เท่านั้น

คำวิจารณ์ เป็นการให้ข้อสังเกตว่า การจะอ้างว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องแทนจะต้องอ้างให้มีข้อเท็จจริงชัดว่าไม่มีอำนาจเพราะเหตุใดด้วย มิใช่อ้างลอยๆ ถ้าอ้างลอยๆ ศาลไม่ถือว่ามีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยให้

สำหรับวรรค 2 ของฎีกานี้ แสดงให้เห็นว่า ถ้าตัวแทนได้ทำการไต่ถามในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทนแล้ว ทัวการก็ต้องรับผิดชอบ ตัวแทนหาต้องรับผิดชอบไม่ เป็นการนำ มาตรา 820 มาใช้ปรับกับข้อเท็จจริงตรงไปตรงมา (ขอให้เทียบกับข้อเท็จจริงในฎีกาที่ 1004/2505 ซึ่งจะกล่าวต่อไปด้วย)

ฎีกาที่ 1541/2495

นายแก้ว อินทรกำแหง

โจทก์

นายพงษ์ อธิพันธ์ กับพวก

จำเลย

จำเลยฎีกาข้อกฎหมายว่า “โจทก์ทั้งนางน้อยเป็นตัวแทนซื้อที่ดิน แต่ในสัญญาจะซื้อขายปรากฏว่า นางน้อยเป็นผู้จะซื้อที่ดินและวางเงินมัดจำ ไม่มีข้อความว่าทำแทนโจทก์ ฟ้องกับเอกสารไม่ตรงกัน โจทก์ไม่มีเอกสารนำสืบว่านางน้อยเป็นตัวแทน โจทก์จะนำพยานบุคคลมาสืบไม่ได้” ความข้อนี้ปรากฏว่าจำเลยไม่ได้ให้การต่อสู้ไว้แต่ต้น ตามคำให้การของนายพงษ์จำเลย รับว่านางน้อยเป็นตัวแทนโจทก์ ดังนี้ เมื่อจำเลยไม่ต่อสู้คัดค้านในเรื่องนางน้อยเป็นตัวแทนโจทก์ว่าไม่ชอบอย่างไรแล้ว โจทก์ไม่ต้องนำสืบแสดงการตั้งตัวแทนก็ได้

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

คำวิจารณ์ เรื่องอำนาจฟ้องแทนมีหรือไม่มีนั้น เป็นเรื่องของคู่ความที่จะต้องอ้างอิงต่อสู้ให้เป็นประเด็นขึ้นมา และแม้จะอ้างขึ้นมาลอยๆ ก็ไม่ได้ ดังฎีกาที่ 968/2495 ที่กล่าวแล้ว ศาลไม่อาจหยิกยกขึ้นมาวินิจฉัยเองได้ เพราะฉะนั้น ถ้าคู่ความไม่ได้หยิบยกขึ้นมาพูดก็ต้องถือว่าไม่มีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยในเรื่องนี้ และถ้าหยิบยกมาพูดก็ต้องพูดกันไว้แต่ต้น มิฉะนั้น จะทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบ อันเป็นเรื่องของวิธีพิจารณาความ

ฎีกาที่ 260/2496 นายการะชิงห์ กับพวก โจทก์
นางแอบ แซ่ตั้ง กับพวก จำเลย

เดิมจำเลยที่ 1 ได้มอบอำนาจให้จำเลยที่ 2 ทำสัญญาจ้างอยู่ที่ดินและโรงเรียนไว้กับโจทก์เป็นเงิน 10,000 ต่อมาได้มีการผ่อนชำระ 6,400 บาท ครั้นวันที่ 4 พฤศจิกายน 2491 จำเลยที่ 2 ได้ทำสัญญารับรองหนี้ที่ค้างให้โจทก์ไว้ ส่วนสัญญาจ้างของขอรับคืนไปคงนี้ยอมเป็นที่เห็นได้ว่า การที่จำเลยที่ 2 ทำสัญญารับรองฉบับลงวันที่ 4 พฤศจิกายน 2491 ให้โจทก์ไว้ นั้น เป็นการทำแทนจำเลยที่ 1 ตามหนังสือมอบอำนาจนั่นเอง จำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบใช้หนี้ที่ค้างนั้นให้แก่โจทก์

คำวิจารณ์ เป็นข้อเท็จจริงที่แสดงว่ากรณีดังฎีกานี้ถือว่าตัวแทนได้กระทำความตัวการไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทนต้องตามนัยมาตรา 820 แล้ว ตัวการจึงต้องรับผิดชอบในผลการกระทำของตัวแทนที่ได้กระทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทนต่อบุคคลภายนอก กรณีเทียบได้กับฎีกาที่ 1799/2493 ดังได้กล่าวแล้ว

ฎีกาที่ 597/2496 นางกี วิเศษสินธุ์ โจทก์
นายกลั่น บัณฑิตไป กับพวก จำเลย

ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ก. กับ ป. เป็นผู้ร่วมทำการซื้อขายข้าวและรำจากโจทก์แก่ ก. กับ ป. เป็นเพียงผู้มาติดต่อกับโจทก์แทนผู้ซื้อ คือได้กระทำการเป็นตัวแทนของผู้ซื้อเท่านั้น ทั้งนี้ วินิจฉัยว่า ก. กับ ป. ไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์เป็นส่วนตัว

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงของฎีกาบอกชัดเจนอยู่แล้วว่า ก. กับ ป. เป็นตัวแทนของผู้ซื้อ เพราะฉะนั้น ถ้ามีกรณีที่จะต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกอันเอาผิดกับตัวแทนไม่ได้ บุคคลที่อาจจะต้องรับผิดชอบก็เหลือเพียงคนเดียวคือตัวการเท่านั้น

ฎีกาที่ 715/2500 นายย่งท้วง แซ่ท้ง โจทก์

นายกำเซ้ง แซ่ก้านหรือกัน โคมซิง จำเลย

คดีได้ความว่า ห. เป็นผู้จัดการโรงแรมอัญชัญมาช้านานตั้งแต่ครั้งบิดาจำเลยเป็นเจ้าของ เมื่อบิดาจำเลยตายตกมาเป็นของจำเลย จำเลยตั้งตัวแทนดำเนินการ ตัวแทนได้ตั้ง ห. เป็นตัวแทนช่วงจัดการโรงแรมต่อมา ข้อความในหนังสือแต่งตั้งให้ ห. มีอำนาจลงชื่อส่งจ่ายเงินในเช็คได้ ห. จึงมอบลายเซ็นกับดวงตราที่ประทับไว้กับธนาคารเป็นหลักฐานการออกเช็คส่งจ่ายเงินจากบัญชีของโรงแรมอัญชัญ ครั้งนี้ โดยพฤติการณ์และเหตุที่ ห. ออกเช็คไปคามวิธีที่เคยทำมา ย่อมถือว่า ห. ได้ออกเช็คไปเพื่อประโยชน์แก่กิจการของโรงแรมอัญชัญ จำเลยผู้เป็นเจ้าของโรงแรมไม่อาจจะปลื๊กตัวให้พ้นความรับผิดชอบได้ แม้จะไม่มีข้อความว่าทำแทนโรงแรมเพราะ ห. ได้ทำไป ในกิจการโรงแรมตามมาตรา 820

คำวิจารณ์ จุดเด่นของการที่จะถือว่าเป็นตัวแทนอย่างหนึ่งก็คือว่าการที่ได้กระทำแทนตัวการจริง ๆ คือกระทำไปเพื่อประโยชน์ของตัวการ ตัวการก็ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก

ฎีกาที่ 1091/2500 บริษัท นครไทย จำกัด โจทก์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไม้เพชรเกษม จำเลย

ข้อเท็จจริงในคดีอาญาฟังได้ว่า ฉ. มิ ได้มีหน้าที่อย่างใดในห้างหุ้นส่วนจำเลย ได้บังอาจปลอมหนังสือในนามของห้างหุ้นส่วนจำเลย และได้ ใช้ดวงตราของห้างหุ้นส่วนลงใบสั่งซื้อไม้ นั้น และลงชื่อฉ. เป็นผู้จัดการ แล้วนำไปซื้อไม้จากบริษัทโจทก์ บริษัทโจทก์ได้จ่ายไม้แปรรูปต่าง ๆ ให้ไป แล้ว ฉ. เอาไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว ในคดีอาญา ฉ. รับสารภาพ ศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุก ฉ. ไปแล้ว ดังนั้น เห็นได้ชัดว่า ฉ. มิใช่ตัวแทนของจำเลยหรือจำเลยได้เชิดให้ ฉ. เป็นตัวแทน จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

คำวิจารณ์ ตัวการจะต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกก็เฉพาะแต่ที่ตัวแทนแห่งตนได้กระทำการใดแทนตนไปหรือตนได้มอบอำนาจให้ทำแทน ข้อเท็จจริงตามฎีกาไม่ปรากฏว่า ได้มีการมอบอำนาจทั้งโดยตรงและโดยปริยาย ตัวการจึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกอย่างไร

ฎีกาที่ 50/2501

บริษัท ยูเนี่ยนวิกเตอร์ จำกัด

โจทก์

บริษัท ชวณิชย์ จำกัด

จำเลย

ตัวการอยู่ต่างประเทศขณะทำสัญญากับบุคคลภายนอกและขณะทรัพย์สินเสียหาย แม้ก่อนฟ้องตัวการจะมาอยู่ในประเทศไทยแล้ว คนภายนอกก็ฟ้องตัวแทนให้รับผิดชอบได้ แต่ตัวการก็ยังมีความรับผิดชอบต่อคนภายนอก และตัวแทนไล่เบี้ยเอาจากตัวการได้

คำวิจารณ์ แม้มาตรา 824 จะเปิดโอกาสให้ตัวแทนที่ทำการแทนตัวการขณะตัวการอยู่ในต่างประเทศต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกเป็นส่วนตัวแล้ว ก็มีได้หมายความว่าความในมาตรา 824 จะเป็นข้อยกเว้นมาตรา 820 โดยสิ้นเชิง หลักใหญ่ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 820 ยังคงใช้ได้อยู่ เพียงแต่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้รับความสะดวกขึ้นที่จะฟ้องตัวแทนได้เท่านั้น เพราะฉะนั้น เพื่อให้หลักความรับผิดชอบตามที่มาตรา 820 บัญญัติไว้ยังคงใช้ได้กับกรณีเช่นนี้ด้วย ตัวการที่อยู่ต่างประเทศจึงยังคงต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในผลกรกระทำที่ตัวแทนในประเทศได้กระทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทนด้วย เพราะฉะนั้น เมื่อตัวแทนได้ถูกบุคคลภายนอกฟ้องร้องให้รับผิดชอบแทนตัวการไปโดยอาศัยมาตรา 824 แล้ว จึงไม่ตัดสิทธิตัวแทนที่จะไล่เบี้ยเอาจากตัวการได้

ฎีกาที่ 399/2502

นายแปะซิ่ง แซ่ลิ่ม

โจทก์

นายจูล จุพวนิช หรือแซ่ตัน

จำเลย

บริษัท โดยประธานกรรมการ ได้จัดทำสัญญาขายหุ้นให้แก่จำเลยแทนผู้ถือหุ้น คือในคดีนี้ในวันประชุมผู้ถือหุ้นตามมติในการประชุมผู้ถือหุ้น ดังนี้ เมื่อจำเลยผิดสัญญาและทำให้ผู้ถือหุ้นเสียหายแล้วผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นตัวการย่อมมีอำนาจฟ้องจำเลยได้

คำวิจารณ์ ผู้ที่จะฟ้องคดีได้คือผู้เสียหายได้พูดไว้แล้วในฎีกาที่ 1684/2493 สำหรับฎีกานี้ (799/2502) โจทก์เป็นผู้เสียหายโดยตรง แม้ผลเสียหายจะเกิดขึ้นจากการที่ผู้อื่นจัดการแทนตนไปก็ตาม แต่ในฐานะที่ตนเป็นผู้เสียหาย จึงมีอำนาจฟ้อง

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ฎีกาที่ 752/2502

นายเซียงฟง แซ่ตัน

โจทก์

บริษัท ไทยพาณิชย์ จำกัด

จำเลย

คดีนี้ โจทก์ผู้เป็นพ่อค้าเรียกเอาค่าเครื่องยนต์ที่ส่งมอบไปเพื่ออุตสาหกรรมของ
ฝ่ายลูกหนี้ ย่อมมีอายุความ 5 ปีตามมาตรา 165 วรรค 2 นับเริ่มแต่ขณะที่อาจจะบังคับสิทธิ
เรียกร้องได้เป็นต้นไป

ตัวแทนของจำเลยไปซื้อเชื้อเครื่องยนต์เพื่อมาประกอบกรอุตสาหกรรมของจำเลย
จากโจทก์ และตัวแทนจำเลยตกลงชำระหนี้ให้โจทก์ภายในวันที่ 24 กรกฎาคม 2493 เมื่อ
ถึงกำหนดไม่มีการชำระหนี้ ดังนี้ ถือว่าจำเลยซึ่งเป็นตัวการผิดนัดแล้ว และโจทก์อาจจะ
บังคับสิทธิเรียกร้องได้ตั้งแต่วันผิดนัด อายุความต้องเริ่มนับตั้งแต่วันผิดนัดนั้นมา แม้ขณะ
นั้นโจทก์จะไม่ทราบว่ามีตัวการก็ดี เมื่อมาฟ้องเกิน 5 ปี คดีก็ย่อมขาดอายุความ

คำวิจารณ์ มีข้อสังเกตว่า แม้โจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจะยังไม่ทราบว่ามี
ตัวการ อายุความก็นับตั้งแต่วันที่ผิดนัดได้ (มาตรา 169)

ฎีกาที่ 1004/2505

บริษัทอเมริกันเนอออนไลน์ จำกัด

โจทก์

บริษัทแอร์อินเดีย จำกัด

จำเลย

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 ร่วมกันทำสัญญาจ้างโจทก์ทำป้ายโฆษณา
โดยจำเลยที่ 2 เป็นผู้ลงนามรับผิดในสัญญา ขอให้ร่วมกันรับผิด เมื่อปรากฏว่าจำเลยที่ 2
ว่าจ้างในฐานะเป็นตัวแทนจำเลยที่ 1 ก็เท่ากับจำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้าง จำเลยที่ 1 จึงต้องรับ
ผิดแต่ผู้เดียว จะให้จำเลยที่ 2 รับผิดร่วมด้วยไม่ได้

คำวิจารณ์ โดยนัยมาตรา 820 เมื่อตัวแทนได้ทำการไปภายในขอบอำนาจแห่ง
ฐานตัวแทน ตัวการย่อมต้องรับผิดต่อบุคคลภายนอก ตัวแทนไม่ต้องรับผิดด้วย เทียบได้
กับฎีกาที่ 968/2495 ดังกล่าวแต่ต้น

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ฎีกาที่ 505/2508

นางแตงโม เสมอ
บริษัทอากเนย์ประกันภัย จำกัด

โจทก์
จำเลย

เมื่อผู้จัดการสาขาของบริษัทจำเลยซึ่งประกอบธุรกิจการค้าในทางรับประกันภัยและประกันชีวิตเป็นเพียงผู้หาผู้ที่จะเอาประกันและดำเนินการเบื้องต้นเท่านั้น มิใช่ตัวแทนของบริษัทจำเลย ในการทำกรรมธรรม์ประกันชีวิต อำนาจในการที่จะรับประกันหรือไม่เป็นอำนาจของสำนักงานใหญ่ การที่ผู้จัดการสาขารู้ข้อความจริง จะถือว่าบริษัทจำเลยต้องรู้ข้อความจริงด้วยหาได้ไม่

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงตามฎีกานี้ถือว่า ผู้จัดการสาขาไม่ใช่ตัวแทนของบริษัท เพราะฉะนั้น การที่ผู้จัดการสาขารู้ข้อความจริงจะถือว่าบริษัทรู้ข้อความจริงด้วยไม่ได้ เพราะบริษัทไม่ใช่ตัวการในกรณีนี้เสียแล้ว ขอให้เทียบกับกรณีที่สามีมอบให้ภรรยาไปทำสัญญาจำนองแทนตนเมื่อจะบังคับจำนอง ผู้รับจำนองได้ส่งคำบอกกล่าวมายังภรรยาผู้จำนอง จะถือว่าสามีมอบให้ภรรยาไปทำสัญญาจำนองแล้วไม่ได้ (ดูฎีกาที่ 750/2504 คดีระหว่างนายสง่า วัชรภรณ์ โจทก์ นายสิงห์คำ สมหอม กับพวก จำเลย อธิบายไว้ในหัวข้อ “หลักเกณฑ์ การตั้งตัวแทนมีอย่างไร และนำมาใช้ได้เพียงใด” และภาคผนวกหัวข้อ “คำพิพากษาฎีกาที่ เกี่ยวกับมาตรา 800 และคำวิจารณ์”)

คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับมาตรา 821 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 311/2495

นายลิม ยู่ตัน หรือหยู่ตัน แซ่หลิม
นายจงเอี้ยะ แซ่จิว

โจทก์
จำเลย

ระหว่างโจทก์ไปต่างประเทศได้มอบบ้านรายพิพาทให้นางบุญสมภริยาดูแลแทน จำเลยเช่าจากนางบุญสม โจทก์กลับมารู้เห็นยินยอมไม้คัดค้าน โจทก์ยอมรับว่านางบุญสม เป็นผู้ดูแลบ้านรายพิพาท เมื่อโจทก์สอบถามจำเลย จำเลยตอบว่าเช่าจากนางบุญสม ทั้งนี้วินิจฉัยว่า แม้นางบุญสมจะไม่ได้เป็นภริยาตามกฎหมาย ก็ถือว่าเป็นตัวแทนโจทก์โดยการแสดงออกตามมาตรา 797 วรรค 2 ซึ่งผูกพันโจทก์ตามมาตรา 820, 821 และการตั้งตัวแทนโดยการแสดงออกเช่นนี้จึงไม่ต้องทำเป็นหนังสือ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ฎีกาที่ 704/2499

บริษัทหริตวร จำกัด

โจทก์

บริษัทสินสยาม จำกัด

จำเลย

การดำเนินกิจการของบริษัทจำกัดนั้น บริษัทหาจำต้องแสดงเจตนาโดยทางผู้แทนของบริษัทจำกัดเสมอไปไม่ บริษัทอาจถือเอาประโยชน์และต้องรับผิดชอบจากการกระทำโดยทางตัวแทนของบริษัทก็ได้ แม้จะมีข้อบังคับของบริษัทระบุผู้มีอำนาจลงนามในสัญญาไว้แทนบริษัทก็ตาม

คดีนี้ตามพฤติการณ์เป็นที่เห็นได้ว่า บริษัทจำเลยได้เชิด ค. และ ว. ให้เป็นตัวแทนของบริษัทจำเลยในการซื้อขายไม้กับบริษัทโจทก์ และในระหว่างคดี ค. ก็ได้เข้าเป็นกรรมการของบริษัทจำเลย ทราที่ประทับในเอกสารซื้อขายไม้กับบริษัทโจทก์นั้นก็เป็นคราของบริษัทจำเลย ทั้งนี้ เป็นการเพียงพอที่แสดงได้ว่าบริษัทจำเลยได้เชิดให้ ค. และ ว. เป็นตัวแทนของจำเลย จำเลยจึงต้องรับผิดชอบใช้ราคาไม้ตามสัญญาที่ ค. กับ ว. ทำไว้ให้แก่โจทก์

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงตามฎีกานี้บอกอยู่แล้วว่า บริษัทเชิด ค. และ ว. เป็นตัวแทนของบริษัท เพราะฉะนั้นโดยนัยมาตรา 821 ตัวการคือบริษัท ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในผลการกระทำของบุคคลที่ตนเชิดให้เป็นตัวแทนแห่งตน ส่วนการแสดงออกของบริษัทย่อมแสดงออกได้จากทางผู้แทนหรือตัวแทนของบริษัทนั้น ได้กล่าวอธิบายไว้แล้วแต่ต้นในหัวข้อ “ความแตกต่างระหว่างผู้แทนนิติบุคคลกับตัวแทน” โปรดดูรายละเอียดในหัวข้อ “ความแตกต่างระหว่างผู้แทนนิติบุคคลกับตัวแทน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอให้ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 158/2509 คดีระหว่าง นายเง็กซัง แซ่ลิ้ม โจทก์ บริษัทฟาร์อีสต์มิวฮวลโอเปอเรชั่น จำกัดฯ กับพวก จำเลย ในหัวข้อนั้นด้วย และดูฎีกาที่ 1051-1055/2500 ซึ่งจะกล่าวต่อไป

ฎีกาที่ 1051-1055/2500

ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทเทียนตั้ง

โจทก์

บริษัทสหสรรพกิจ จำกัด กับพวก

จำเลย

บริษัทจำเลยที่ 1 ทั้งสิ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการรับเหมาก่อสร้าง จำเลยที่ 2 เป็นผู้ถือหุ้นและเป็นหัวหน้าแผนกก่อสร้างอยู่ในบริษัทจำเลยที่ 1 ต่อมาจำเลยที่ 1 ได้รับจ้างสร้างโรงงานซ่อมเครื่องบินโดยยอมให้จำเลยที่ 2 ไปทำสัญญารับเหมาก่อสร้างในนามของ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

บริษัท และยอมให้กระทำการทุกอย่างตั้งแต่ยื่นประมูล ทำสัญญา คำนึงการรับเงิน ตลอดจนการสั่งซื้อสิ่งของและจ้างแรงงานด้วย จำเลยที่ 2 ได้รับเงินค่าก่อสร้างมาเป็นงวด ๆ ก็ชำระให้แก่เจ้าหนี้ไป แต่การชำระเงินงวดสุดท้าย บริษัทจำเลยที่ 1 มารับเสียเอง และยังไม่ได้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ที่จำเลยที่ 2 ได้ไปก่อไว้บางราย และเป็นหนี้ที่จำเลยที่ 2 เป็นหนี้โจทก์แต่ละจำนวนจริง ยังมีได้ชำระ จึงได้เกิดฟ้องเรียกเป็นคดีนี้ขึ้น ดังนี้

วินิจฉัยว่า พฤติการณ์ที่บริษัทจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 2 ปฏิบัติกันมา เป็นที่เห็นได้ว่าบริษัทจำเลยที่ 1 รู้แล้วยอมให้จำเลยที่ 2 เชิดตัวเองแสดงกับคนภายนอกว่าเป็นตัวแทนของคน แม้ข้อบังคับของบริษัทที่มีว่าต้องมีกรรมการ 2 นายลงชื่อในนิติกรรม จึงจะผูกพันบริษัทจำเลยที่ 1 ได้ก็ไม่พ้นความรับผิดชอบต่อโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงตามฎีกานี้ นอกจากจะเป็นตัวอย่างของการยอมให้บุคคลอื่นทำการแทนตนเองเป็นลักษณะของการตั้งตัวแทน (เชิด) ซึ่งยังผลให้ตัวการต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกผู้สุจริตตามมาตรา 821 แล้ว ยังเป็นการยืนยันหลักเกณฑ์ว่า การแสดงออกของบริษัทยอมแสดงออกได้จากทั้งทางผู้แทนและตัวแทนของบริษัท ดังที่ได้วิจารณ์ไว้แล้วในฎีกาที่ 704/2499 นั้นอีกด้วย

ฎีกาที่ 311 / 2506

ธนาคารกรุงเทพ ฯ จำกัด

โจทก์

นายไชย ชวะประคิษฐ์

จำเลย

ได้ความว่า ได้มีการสั่งซื้อสิ่งอุปกรณ์การก่อสร้างบ้านผู้ร้อง และผู้รับจ้างก่อสร้างหรือคนในบ้านผู้ร้องได้ลงนามรับสิ่งของเหล่านั้นไว้ในกรสร้างบ้านผู้ร้อง ดังนี้ ย่อมเห็นได้ว่าผู้ร้องได้ชี้คนเหล่านั้นเป็นตัวแทนในการสั่งซื้อและการรับสิ่งของ หรือมีจะนั้นก็ให้สัตยาบันในการที่คนเหล่านั้นกระทำไปแทนตนแล้ว ผู้ร้องจะอ้างว่าการตั้งตัวแทนไม่มีหนังสือหาได้ไม่ และบิดเบือนของที่คนเหล่านั้นได้ลงนามไว้ก็เป็นหนังสือหลักฐานแห่งการซื้อขายแล้ว

คำวิจารณ์ หลักกฎหมายเรื่องตัวแทนเชิดก็คือหลักปิดปากตัวการ (Doctrine of Estoppel) มิให้โต้แย้งบุคคลภายนอก ในกรณีนี้เห็นได้ชัดว่าผู้ร้องเป็นตัวการที่ต้องรับผิดชอบเพราะบุคคลที่ถูกเชิดก็ได้ทำการไปเพื่อประโยชน์ของผู้ร้องนั่นเอง กรณีนี้คงถือว่าผู้ร้อง

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ได้เชิดผู้รับจ้างก่อสร้างหรือคนในบ้านผู้ร้องนั้น มิฉะนั้นแล้วจะเป็นทางให้คนที่เป็นตัวการ อยู่เบื้องหลังมีโอกาเสอเปรียบบุคคลภายนอกผู้สุจริต ก็จะยอมรับแต่ประโยชน์ที่ตนจะได้ แต่ไม่ยอมเสียประโยชน์ในกรณีที่ควรจะต้องเสีย

ฎีกาที่ 1085/2506

ธนาคารกสิกรไทย จำกัด

โจทก์

นายสมบัติ พวงกนก กับพวก

จำเลย

การที่จะถือว่าเป็นตัวแทนเชิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 821 นั้น บุคคลภายนอกจะต้องรับติดต่อดโดยหลงเข้าใจว่าเป็นกิจการของตัวการ ถ้าไม่หลงเช่นนั้น กล่าวคือ เชื่อว่าเป็นกิจการของผู้มาติดต่เอง ก็ไม่ใช่กรณีตามมาตรา 821

คำวินิจฉัย โดยนัยมาตรา 821 ระบุว่า บุคคลที่เชิดผู้อื่นให้เป็นตัวแทนของตน กิติ ยอมให้บุคคลอื่นเชิดตัวเขาเองเป็นตัวแทนตนกิติ บุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบบุคคล ภายนอกผู้สุจริต จะเห็นได้ว่าบุคคลภายนอกจะได้รับประโยชน์จากมาตรา 821 ก็เฉพาะแต่ ในกรณีที่บุคคลภายนอกสุจริตใจว่าตนได้เข้าผูกพันตนต่อตัวการ มิใช่ต่อผู้ที่ออกหน้าทำการ แทนอยู่นั้น ถ้าบุคคลภายนอกคิดว่าตนได้เข้าผูกพันต่อผู้ที่ออกหน้าทำการกับตนแล้วจะไป พ้องผู้ที่เชิดก็จะเป็นการไม่สุจริต เพราะจะเป็นการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนไม่ได้มี นิติสัมพันธ์ด้วย กฎหมายคุ้มครองผู้สุจริตหรือผู้บริโภคให้มีให้ต้องถูกคดโกงหรือหลอกลวง เท่านั้น

ฎีกาที่ 1805-1806/2506

นายชวค แซ่อ่อง กับพวก

โจทก์

บริษัทสหวิศวกรรม กับพวก

จำเลย

การที่จำเลยที่ 1 เป็นผู้ทำสัญญารับเหมาก่อสร้างสถานที่แห่งหนึ่ง แม้จะจ้างเหมา ให้จำเลยที่ 2 สร้างอีกต่อหนึ่งก็ตาม แต่ระหว่างก่อสร้างได้บักบ้ายว่าตนเป็นผู้รับเหมาสร้าง และบางครั้งก็ไปตรวจงานเอง หรือมอบให้คนอื่นไปตรวจแทน การส่งมอบงานและรับ เงินแต่ละงวด จำเลยที่ 1 ก็ทำเองโดยตรง เช่นนี้ ถือได้ว่าจำเลยที่ 1 ได้เชิดจำเลยที่ 2 ออกแสดงเป็นตัวแทนแล้วจึงต้องรับผิดชอบในหน้าที่จำเลยที่ 2 ไปซื้อเชื่อวัสดุก่อสร้างต่อบุคคล ภายนอกด้วย

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงปรากฏว่า จำเลยที่ 2 กระทำการไปเพื่อประโยชน์ของจำเลยที่ 1 ก็ย่อมแสดงอยู่ในตัวแล้วว่าจำเลยที่ 1 ควรเป็นตัวแทนรับผิดชอบในผลการกระทำของตัวแทนที่ตนเลือกเอาไว้ให้ปฏิบัติออกหน้าแทนตนอยู่นั้น ทั้งนี้ ตามนัยมาตรา 821 จำเลยที่ 1 จะรับแต่ประโยชน์ที่ตัวแทนแห่งตนนำมาให้ แต่ถึงคราวที่จะต้องเสียบ้างกลับไม่ยอมเสียนั้นหาควรไม่

ฎีกาที่ 619/2507 นายวิบูลย์ ณรงค์ศักดิ์ โจทก์
นายบุญเหลือ เรือนทอง กับพวก จำเลย

ความรับผิดชอบของตัวการในผลแห่งละเมิดที่ตัวแทนกระทำไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 427 นั้น จะต้องเป็นเรื่องที่ตัวการตั้งตัวแทนให้ไปทำการติดต่อหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่ 3

โจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ 2 ในฐานะเป็นตัวการร่วมกันรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นตัวแทน เมื่อโจทก์นำสืบไม่ได้ว่า จำเลยที่ 1 ขับรถยนต์บรรทุกด้านของจำเลยที่ 2 ได้ทำการติดต่อหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่ 3 อันจะเข้าลักษณะเป็นตัวแทนแล้ว จำเลยที่ 1 จึงไม่ใช่ตัวแทนของจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 2 ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ในฐานะตัวแทนตามที่โจทก์ฟ้อง

คำวิจารณ์ เมื่อข้อเท็จจริงไม่เข้าหลักใหญ่ของเรื่องตัวแทนที่ว่า จะเป็นสัญญาตัวแทนได้จะต้องเป็นกรณีมอบหมาย เพื่อให้ไปติดต่อกับบุคคลที่สามแล้ว กรณีที่จะถือว่าเป็นตัวแทนเลือกหรือไม่ เพื่อให้ตัวการต้องรับผิดชอบตามมาตรา 821 หรือมาตราอื่น ๆ ในเรื่องของตัวแทนจึงไม่ต้องพิจารณา (ขอให้เทียบดูกับฎีกาที่ 1980/2505 ในฎีกาท้ายมาตรา 797 ของภาคผนวกนี้ และดูในหัวข้อ "บุคคลที่สามเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้อสัญญาตัวแทนสมบูรณ์หรือไม่" ด้วย)

ฎีกาที่ 928/2508 นางสาวเนียง ผ่องจิต โจทก์
นายสุรชัย กัญฐนเศรษฐ์ กับพวก จำเลย

จำเลยที่ 2 กับจำเลยที่ 1 เป็นแม่ลูกกันและอยู่บ้านเดียวกัน จำเลยที่ 2 ได้ทำสัญญาให้เช่าตึกแถวซึ่งจำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ และจำเลยที่ 1 ได้ยอมตนผูกพัน

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ห้องเป็นสัญญาที่กรรมการลงชื่อได้กระทำไปในหน้าที่กรรมการผู้จัดการและเป็นตัวแทนบริษัทจำเลยและได้ประทับตราบริษัทไว้ด้วย ถือได้ว่าบริษัทจำเลยได้กระทำนิติกรรมและกิจการกับโจทก์เอง บริษัทจำเลยจะปฏิเสธความรับผิดชอบได้ไม่

กรรมการบริษัทคนที่ลงชื่อในสัญญาเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตกับโจทก์เพื่อส่งสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายในนามของบริษัทจำเลย บริษัทจำเลยรับไว้แล้ว ทั้งนี้ถือว่ากรรมการผู้จัดการกระทำไปในนามบริษัทจำเลยทั้งสิ้น มิใช่กระทำในฐานะส่วนตัวและบริษัทจำเลยได้รับประโยชน์จากการส่งสินค้าตามเลตเตอร์ออฟเครดิตเข้ามาจำหน่ายโดยตรง บริษัทจำเลยจะปฏิเสธความรับผิดชอบได้ไม่

คำวินิจฉัย การแสดงออกของบริษัทอาจแสดงออกโดยทางผู้แทนหรือตัวแทนก็ได้ ขอให้ดูฎีกาที่ 704/2499 และคำวินิจฉัยท้ายฎีกาดังกล่าวในหัวข้อคำพิพากษาฎีกาของมาตรา 821 น

ฎีกาที่ 1/2511 ธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยา จำกัด โจทก์
บริษัทประมวลสรรพกิจ จำกัด กับพวก จำเลย

การที่นายจ้างยอมให้ลูกจ้างเช็คตัวเองออกแสดงเป็นตัวแทนของนายจ้างในการออกตั๋วแลกเงินขายให้บุคคลภายนอก ไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือเช่นการแต่งตั้งให้เป็นตัวแทนโดยตรง ดังนั้น เมื่อผู้จ่ายเงินตามตั๋วแลกเงินไม่อยู่ หาไม่พบและบุคคลภายนอกผู้ทรงตั๋วแลกเงินนั้นไม่สามารถจะเอาชำระเงินจากผู้จ่ายได้ ผู้ทรงจึงมีสิทธิเอาชำระจากนายจ้างได้

คำวินิจฉัย นี่ก็เป็นอีกฎีกาหนึ่งที่นายจ้างตกเป็นจำเลย และลูกจ้างเป็นตัวแทน เพราะนายจ้างยอมให้ลูกจ้างเช็คตัวเองออกแสดงเป็นตัวแทนของตน นายจ้างจึงต้องรับผิดชอบกับบุคคลภายนอกผู้สุจริตตามหลักของเรื่องตัวแทนเช็คตามมาตรา 821

ฎีกาที่ 853/2512 บริษัทต็อกสเลย์เครื่องเย็น จำกัด โจทก์
บริษัทไทยอิมพอร์ตเฮ็กสपोर्ट จำกัด จำเลย

จำเลยทำสัญญาจ้างโจทก์แก้ไขปรับปรุงเครื่องปรับอากาศของจำเลยด้วยสัมภาระของโจทก์ โดยชำระสินจ้างให้โจทก์แล้วบางส่วนนอกนั้นจะชำระเมื่องานเสร็จ โจทก์ลงมือ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ในกรณีที่มีผู้ยกยอกลายมือชื่อไปโอนขายที่ดินของผู้มอบ เมื่อผู้มอบมาฟ้องขอให้ทำลายการโอน แต่มิได้ระบุในฟ้องว่าผู้รับโอนได้สมคบกับผู้ยกยอกลายมือ หรือกระทำการโดยไม่สุจริต ทั้งไม่ได้นำสืบถึงความไม่สุจริตของผู้รับโอนเลย ทั้งนี้ ย่อมไม่มีทางที่จะเพิกถอนการโอนได้

คำวิจารณ์ มาตรา 822 เป็นบทกฎหมายปิดปากตัวการมิให้ต่อสู้บุคคลภายนอกผู้สุจริตเช่นเดียวกับมาตรา 821 เพียงแต่มาตรา 821 เป็นกรณีเชื่อบุคคลอื่นให้ทำการแทนตนหรือปล่อยให้คนอื่นเชิตตัวเขาเองเป็นตัวแทนของตนโดยที่ตัวการมิได้มอบหมายให้ทำการแทนตนเลย แต่มาตรา 822 เป็นกรณีที่ตั้งให้เป็นตัวแทนแห่งตน แต่ตัวแทนมิได้กระทำการตามที่มอบหมายหรือทำตามที่มอบหมายแต่ทำเกิน ตัวการต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกถ้าการกระทำของตัวการนั้นมีมูลเหตุอันสมควรจะให้บุคคลภายนอกเชื่อว่าการกระทำของตัวแทนนั้นอยู่ในขอบอำนาจที่ตัวการได้มอบหมายไว้

กรณีตามกฎหมายนี้จะเห็นได้ว่า ตัวการได้ลงชื่อในใบมอบฉันทะ แต่ให้ตัวแทนกรอกข้อความเอาเอง การกระทำของตัวการเช่นนี้ย่อมยังผลให้บุคคลภายนอกเชื่อว่าตัวการได้มอบหมายให้ตัวแทนดำเนินการดังที่ได้เขียนไว้ในหนังสือมอบอำนาจนั้น เพราะโดยปกติบุคคลภายนอกก็มักจะพิจารณาลายเซ็นของผู้มอบฉันทะเท่านั้น เนื่องจากกฎหมายมิได้บังคับว่าข้อความในเอกสารจะต้องเขียนด้วยลายมือคนที่ทำเอกสาร (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 9 วรรคแรก) ฉะนั้น เมื่อตัวการไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าบุคคลภายนอกกระทำการโดยไม่สุจริตอย่างไร ตัวการคือผู้ลงชื่อในใบมอบฉันทะก็ควรต้องถูกปิดปากมิให้โต้แย้งบุคคลภายนอก

ฎีกาที่ 1248/2493

นางเยอร์ทรุด เร็บทาน

โจทก์

คุณหญิงปัทมาทศพร กัมพูชา

จำเลย

โจทก์เคยมอบแหวนเพชรให้จำเลยที่ 1 มาจำหน่ายแก่จำเลยที่ 2 ต่อมาโจทก์ได้มอบพวงคอเพชรให้แก่จำเลยที่ 1 เพื่อไปขาย แต่จำเลยที่ 1 กลับนำเอาพวงคอเพชรไปเป็นหลักประกันแทนแหวนเพชรที่จำเลยที่ 1 จำนำไว้กับจำเลยที่ 2 โดยจำเลยที่ 1 บอกกับจำเลยที่ 2 ว่าเจ้าของพวงคอเพชรเป็นคน ๆ เดียวกันกับเจ้าของแหวนเพชรให้นำเอาพวงคอเพชรมา

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

เป็นหลักประกันแทนแหวนเพชร และขอรับแหวนเพชรกลับไป โจทก์มาฟ้องคดีนี้ว่ามีได้
รู้เห็นกับการกระทำของจำเลยที่ 1 จึงขอให้จำเลยทั้งสองร่วมกันและแทนกันคืนพวกคอปเพชร
หรือใช้ราคาให้

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ตามทางปฏิบัติของโจทก์ที่เคยใช้จำเลยที่ 1 ให้จำหน่ายทรัพย์สินแก่
บุคคลภายนอกมาแล้วนั้น ทำให้จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมีมูลเหตุพอสมควรจะเชื่อ
ได้ว่า การจำหน่ายโดยการแลกเปลี่ยนกับทรัพย์สินที่จำหน่ายนั้นอยู่ภายในขอบอำนาจของจำเลยที่ 1
ผู้เป็นตัวแทนสมตามที่จำเลยที่ 1 มาบอกยืนยัน โจทก์ผู้เป็นตัวย่อมมีความผูกพันต่อ
จำเลยที่ 2 ผู้เป็นบุคคลภายนอกในกิจการอันจำเลยที่ 1 ได้ทำไปตามมาตรา 822, 820

คำวิจารณ์ โจทก์ใช้ให้จำเลยที่ 1 นำพวกคอปเพชรไปขาย แต่จำเลยที่ 1 นำไป
จำหน่ายก็เป็นการทำการเกินอำนาจที่มอบหมายดังที่มาตรา 822 บัญญัติไว้ แต่เนื่องจากโดย
พฤติการณ์ที่โจทก์เคยใช้ให้จำเลยที่ 1 นำแหวนเพชรไปจำหน่ายจำเลยที่ 2 มาแล้ว เพราะ
ฉะนั้น โดยพฤติการณ์ที่โจทก์เคยมอบความไว้วางใจแก่จำเลยที่ 1 อันเป็นที่ประจักษ์แก่
จำเลยที่ 2 แล้วเช่นนี้ จึงมีมูลน่าเชื่อว่าจำเลยที่ 2 เชื่อว่าจำเลยที่ 1 คงได้รับความไว้วางใจ
จากโจทก์ให้นำพวกคอปเพชรมาจำหน่ายแก่ตนโดยการแลกเปลี่ยนแหวนเพชรคืนไป โจทก์จึงต้อง
รับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกคือจำเลยที่ 2 ผู้สุจริต

ฎีกาที่ 1472-1473/2494	นางสุคนธ์ วิจิทรานนท์	โจทก์
	นายอำนาจ รมยะรูป	จำเลย
	นายอำนาจ รมยะรูป	โจทก์
	นางสุคนธ์ วิจิทรานนท์	จำเลย

คดีได้ความว่า นางสุคนธ์เซ็นนามไว้ในใบมอบฉันทะจริง แต่ปล่อยว่างไว้ให้
กรอกกันเอง โดยใบมอบฉันทะนี้เอง นายอำนาจได้ทำสัญญาในฐานะเป็นตัวแทนนาง
สุคนธ์จำหน่ายที่ดินของนางสุคนธ์แก่นายอำนาจเอง ดังนี้ เป็นการจำหน่ายที่มีคู่สัญญาแล้ว
โดยนายอำนาจทำการแทนนางสุคนธ์ซึ่งเท่ากับนางสุคนธ์ทำเองฝ่ายหนึ่ง และนายอำนาจ
ทำในส่วนตัวเองอีกฝ่ายหนึ่ง นางสุคนธ์จะมาฟ้องขอเพิกถอนสัญญาจำหน่ายไม่ได้ไม่ เพราะ
นายอำนาจกระทำไปโดยสุจริตไม่ทราบความประสงค์ของนางสุคนธ์ การที่นางสุคนธ์

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ลงนามในใบมอบฉันทะแล้วปล่อยให้กรอกเอาเองว่าให้ไปทำอะไรนั้น ย่อมเป็นการแสดง
ก่อนนายอำนาจซึ่งมิได้ทราบเจตนาอันแท้จริงของนางสุคนธ์ นับว่าเป็นการประมาทเลินเล่อ
ของนางสุคนธ์เอง

คำวิจารณ์ เป็นกรณีที่เทียบเคียงได้กับคำพิพากษาฎีกาที่ 491/2492 ดังที่กล่าว
แล้ว แต่กรณีตามฎีกานี้เป็นเรื่องที่ตัวการมอบอำนาจแบบไม่เจาะจงตัวแทน เพราะเซ็นชื่อ
ไว้ปล่อยให้กรอกข้อความกันเอง นอกจากนั้น การที่ปล่อยให้กรอกข้อความกันเอง
นี้อาจถือว่าเป็นการมอบอำนาจแบบไม่ห้ามตัวแทนเข้าทำนิติกรรมในนามของตัวการทำกับ
ตนเองได้อีกด้วย ถือว่าตัวแทนได้รับความยินยอมจากตัวการแล้วตามมาตรา 805

ฎีกาที่ 630/2500

นางงัม แซ่ซ้อ

โจทก์

นางก้ามเซ็ง แซ่ก้าม กับพวก

จำเลย

จำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของโรงแรมอัญชัญซึ่งมิได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จำเลยที่
2 ได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้จัดการโรงแรมนี้แทนจำเลยที่ 1 ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่นอกประเทศ
โดยจำเลยที่ 2 มีอำนาจดำเนินกิจการโรงแรมได้ทุกอย่าง ตลอดจนมีอำนาจลงนามในเช็ค
เบิกจ่ายเงินในนามของโรงแรมได้ด้วย แต่มีข้อจำกัดอยู่ที่จำเลยที่ 2 ไม่มีอำนาจเบิกจ่ายเงิน
เกินบัญชีหรือกู้ยืมเงินจากที่อื่น ในระหว่างจำเลยที่ 2 ยังเป็นผู้จัดการอยู่ จำเลยที่ 2 ได้เอา
เงินโจทก์ไป 2 กราวเพื่อต่อเติมห้องพักในโรงแรม โดยออกเช็ค 2 ฉบับที่โจทก์ฟ้องไว้
ให้ล่วงหน้า โจทก์เบิกเงินตามเช็คไม่ได้จึงได้ฟ้องเรียกในคดีนี้

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้จัดการเป็นกรณีตัวแทนทำการเกินอำนาจแต่
โจทก์มิได้ทราบเรื่องการจำกัดอำนาจนี้ ทางปฏิบัติซึ่งรวมทั้งการละเว้นที่จะปฏิบัติของตัวการ
กระทำให้บุคคลภายนอกมีมูลเหตุอันสมควรจะเชื่อว่าการอันนั้นอยู่ภายในขอบอำนาจของตัว
แทนตามมาตรา 822 จำเลยที่ 1 ผู้เป็นตัวการจึงต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกผู้สุจริตเพราะ
จำเลยที่ 1 ไม่เคยว่ากล่าวห้ามปรามจำเลยที่ 2 ไม่ให้ทำการเกินอำนาจเช่นนี้

ที่จำเลยที่ 1 ยกมาตรา 824 ว่า เป็นเรื่องตัวแทนทำการแทนตัวการผู้อยู่ต่าง
ประเทศและมีภูมิลำเนาในต่างประเทศ ตัวแทนต้องรับผิดชอบโดยลำพังนั้น เห็นว่ามาตรา 824
นี้หมายความว่าตัวแทนจะต้องรับผิดชอบส่วนตัว (Personally liable) ด้วย อันเป็นข้อ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ยกเว้นของหลักธรรมดาในมาตรา 820 ว่าตัวการมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการ
ทั้งหลายอันตัวแทนหรือตัวแทนช่วงได้ทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทนเท่านั้น โดย
ที่ไม่มีกฎหมายยกเว้นความรับผิดชอบของตัวการในกรณีเช่นนี้ จึงเป็นที่เข้าใจตลอดความว่า
แม้ตัวการจะอยู่นอกประเทศและมีภูมิลำเนาอยู่นอกประเทศ ถ้าตัวแทนทำการภายใน
ขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทนก็ดี หรือทำการเกินอำนาจที่ได้รับมอบหมาย แต่ทาง
ปฏิบัติของตัวการทำให้บุคคลภายนอกมีมูลเหตุอันสมควรจะเชื่อว่าการนั้นอยู่ในขอบ
อำนาจของตัวแทน ตัวการก็ยังคงผูกพันต่อบุคคลภายนอกตามหลักทั่วไปผู้นั้นเอง

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงเป็นกรณีที่จำเลยที่ 2 ทำการเกินอำนาจตัวแทน แต่ทาง
ปฏิบัติของตัวการคือจำเลยที่ 1 ที่ปล่อยให้จำเลยที่ 2 กระทำการเกินอำนาจ และ
พฤติการณ์น่าทำให้บุคคลภายนอกเชื่อว่าจำเลยที่ 2 มิได้ทำเกินอำนาจ เพราะจำเลยที่ 2
เป็นผู้จัดการโรงแรม ซึ่งอาจจะมีอำนาจกว้างขวางเช่นนั้นได้ กับทั้งจำเลยที่ 2 กระทำการ
เพื่อประโยชน์ของจำเลยที่ 1 ด้วย เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเชื่อโดยสุจริตว่าการ
กระทำของจำเลยที่ 2 เป็นการกระทำของตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจจากตัวการคือจำเลยที่ 1
เพราะทางปฏิบัติของตัวการทำให้เชื่อเช่นนั้น ตัวการจึงต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกตาม
มาตรา 822

สำหรับกรณีที่ตัวการยังคงต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกตามหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้
ในมาตรา 820 แม้บุคคลภายนอกอาจฟ้องตัวแทนให้รับผิดชอบตามมาตรา 824 ได้ด้วยนั้น มี
คำพิพากษาฎีกาที่ 50/2501 บริษัทยูเนียนวิกเตอร์ จำกัด โจทก์ บริษัทพาณิชย์ จำกัด
จำเลยยืนยันไว้ด้วยแล้ว ขอให้ดูรายละเอียดคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวไว้ในฎีกาท้ายมาตรา 816
ของภาคผนวกนี้

ฎีกาที่ 1605/2506

นางทวี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

โจทก์

นางเสงี่ยม ทิมกระจ่าง

จำเลย

จำเลยเซ็นชื่อในหนังสือมอบอำนาจเพื่อให้ ล. เอาที่ดินของจำเลยไปจำนองไม่เกิน
60,000 บาท ส่วนข้อความในใบมอบอำนาจให้ ล. กรอกเอาเอง ต่อมา ล. กรอกข้อความ
ในหนังสือมอบอำนาจว่า ล. เป็นผู้มีอำนาจจำนองและจำนองโจทก์ไว้เป็นเงิน 200,000 บาท
ดังนี้ หากทำให้การตั้งตัวแทนเป็นโมฆะไม่ แต่เป็นเรื่องที่ ล. ทำเกินอำนาจของตน ซึ่ง ล.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

จะต้องรับผิดชอบจำเลยเป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก แต่ทางปฏิบัติของจำเลยทำให้โจทก์เชื่อว่าการที่ ล. จำนองโจทก์ถึง 200,000 บาทนั้น อยู่ในอำนาจของ ล. เพราะถ้าจำเลยจะให้บุคคลอื่นรู้ว่า ล. มีอำนาจจำนองได้เพียง 60,000 บาท ก็ชอบที่จะเขียนจำนวนที่จะจำนองลงในหนังสือมอบอำนาจให้ปรากฏชัด การที่จำเลยละเลย ถือว่าเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ผู้รับจำนองโดยสุจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 822

คำวิจารณ์ เป็นกรณีพอเทียบได้กับคำพิพากษาฎีกาที่ 491/2492, ที่ 1472-1473/2494 ดังกล่าวข้างต้น (ฎีกาท้ายมาตรา 822 เช่นเดียวกันนี้)

ฎีกาที่ 362/2507

บริษัทรัตนมาลา จำกัด

โดยนายฉวิล กุตระกูล กับพวก

โจทก์

นายสิทธิผล พลาชีวิน กับพวก

จำเลย

จำเลยที่ 1 เป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนอาชีวศึกษาอยู่ในสังกัดและบังคับบัญชาของจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นกรมหนึ่งในกระทรวงศึกษาธิการ จำเลยที่ 1 มีขอบอำนาจตามปกติเพียงแต่ซื้อของใช้ในกิจการของโรงเรียนเท่านั้น เมื่อจำเลยที่ 1 ได้มาซื้อเชื้อสายไฟฟ้าไปจากโจทก์โดยอ้างว่า จะไปใช้ในกิจการอย่างอื่นที่กระทรวงศึกษาธิการมอบให้ทำ เช่นนี้ เป็นหน้าที่ของโจทก์ซึ่งจะต้องสอบสวนเรื่องขอบอำนาจพิเศษของจำเลยที่ 1 นี้ให้แน่นอน ถ้าปรากฏว่าจำเลยที่ 1 กระทำไปโดยปราศจากอำนาจ และสายไฟฟ้านั้นมิได้นำไปใช้ในกิจการของโรงเรียนหรือกิจการพิเศษแล้ว จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นตัวการหาจำต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกไม่

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง จำเลยที่ 1 ในฐานะตัวแทนไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ คงให้จำเลยที่ 2 ในฐานะตัวการรับผิดชอบเพียงคนเดียว จำเลยที่ 2 อุทธรณ์ แต่โจทก์มิได้อุทธรณ์สำหรับจำเลยที่ 1 เมื่อศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องจำเลยที่ 2 ด้วย โจทก์ย่อมฎีกาเกี่ยวกับจำเลยที่ 1 อีกไม่ได้ เพราะยุติลงแค่ศาลชั้นต้นแล้ว

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงเป็นตัวอย่างว่า กรณีไม่ถือว่าทางปฏิบัติของตัวการทำให้บุคคลภายนอกเชื่อว่าตัวแทนมิได้ทำเกินอำนาจ กล่าวคือ กรณีนี้ตัวการมิได้เข้าไปทำ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

การใดให้บุคคลภายนอกเข้าใจว่าตัวการได้มอบหมายให้ตัวแทนมีอำนาจพิเศษถึงเพียงนั้น กล่าวคือ ตัวการมิได้มอบหมายตัวแทนเป็นพิเศษเลย และทางปฏิบัติก็ไม่ปรากฏว่าตัวการเคยมอบหมายเช่นนั้นเป็นปกติอย่างใด ตัวการจึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในผลการกระทำที่ตัวแทนได้ทำเกินขอบอำนาจ

ฎีกาที่ 751-752/2509	พันเอกสำรวม สุขโข กับพวก	โจทก์
	นางสำราญ โชรัมย์ย์ กับพวก	จำเลย

ลงชื่อในใบมอบอำนาจโดยมิได้กรอกข้อความให้ผู้อื่นทำการแทนตนนั้น ถือได้ว่าเป็นการกระทำให้บุคคลภายนอกหลงเชื่อ ผู้มอบอำนาจจำต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก ผู้สุจริตตามมาตรา 822,821 จะมาขอให้เพิกถอนนิติกรรมการขายฝากที่ตัวแทนทำไปหาได้ไม่

คำวิจารณ์ ท่านองเคียวกันกับที่ได้วิจารณ์แล้วในฎีกาที่ 491/2492, ที่ 1472-1473 /2494, ที่ 1605/2506 คงได้กล่าวแล้วในหัวข้อเดียวกันนี้

คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับมาตรา 823 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 581/2494	นายเจริญ กิจนิชี กับพวก	โจทก์
	หลวงอักษรสุทธิ์	จำเลย

ข้อเท็จจริงได้ความว่า จำเลยได้ทำสัญญากู้ยืมเงินของโจทก์ไป กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ แต่มิได้กำหนดเวลาชำระหนี้ ต่อมาโจทก์ได้มอบสัญญากู้ยืมให้ทนายความจัดการทวงถามเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้ ผลที่สุดทนายกับจำเลยได้ทำบันทึกตกลงให้จำเลยผ่อนชำระหนี้ที่ยังคงเหลืออยู่เป็นรายเดือน บันทึกนี้ทนายเป็นผู้เขียน จำเลยและทนายต่างได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานด้วยกัน แต่จำเลยหาได้ผ่อนชำระหนี้ให้โจทก์ตามบันทึกนี้ไม่ จนโจทก์นำคดีมาฟ้องเรื่องนี้เป็นเวลาเกินกว่า 5 ปีแล้ว นับแต่วันทำบันทึก

ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาว่า บันทึกท้ายสัญญากู้ยืมผูกพันโจทก์ ข้อตกลงตามบันทึกเป็นเรื่องผ่อนชำระต้นเงินกู้ยืมอย่างเดียว ไม่อยู่ในบังคับมาตรา 166 ซึ่งมีอายุความ 5 ปี แต่อยู่ในบังคับมาตรา 164 ซึ่งมีอายุความ 10 ปี

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า บันทึกรายบัญชีสัญญาเป็นหลักฐานประกอบกับคำเบิกความของโจทก์ที่รับไว้ ถ้าจำเลยนำเงินมาผ่อนใช้เป็นรายเดือน โจทก์ก็ยอมรับ แสดงออกโดยชัดแจ้งว่าโจทก์ยินยอมรับเอาข้อตกลงที่นายจัดการแทนโจทก์ไว้แล้ว จนถึงกล่าวในฟ้องว่าจำเลยไม่ชำระเงินกู้ให้โจทก์ตามที่ผิดผ่อนไว้ เท่ากับโจทก์ให้สัตยาบันแล้ว จึงผูกพันโจทก์แม้การมอบหมายให้นายทวงถามลูกหนี้ของโจทก์มิได้ทำเป็นหนังสือก็ดี แต่กิจการเช่นนั้นหากกฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือไม่

ตามมาตรา 166 ที่บัญญัติว่า “เรียกเอาจำนวนเงินอันพึงส่งนอกจากดอกเบี้ยเพื่อผ่อนหุ้นเป็นงวด ๆ ก็นั้น” นั้น มุ่งหมายตลอดถึงเงินกู้ที่คู่สัญญาตกลงกันให้ผ่อนส่งเป็นงวด ๆ ด้วย ฉะนั้น โจทก์จึงมีสิทธิเรียกร้องต้นเงินคืนได้แต่ละงวด เพราะสิทธิเรียกร้องเกิดขึ้นทุก ๆ งวดไป เมื่องวดใดฟ้องเกินกว่า 5 ปีแล้ว จึงขาดอายุความตามมาตรา 166 อ้างฎีกาที่ 795/2477

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงในฎีกานี้เท่าที่เกี่ยวกับความในมาตรา 823 ที่เรากำลังพิจารณากันอยู่ก็คือ กรณีที่โจทก์คือผู้ให้กู้มอบหมายให้นายไปทวงหนี้แทนตนเท่านั้น แต่นายไปทำเกินเลยหรือทำเหนือขอบอำนาจ กล่าวคือ นอกจากได้ทวงหนี้แล้ว ยังได้ไปทำข้อตกลงกับลูกหนี้ให้ลูกหนี้คือจำเลยในคดีนี้ได้ผ่อนชำระ กล่าวคือ ไปทำการสละประโยชน์ของเจ้าหนี้คือโจทก์ในคดีนี้ ทั้ง ๆ ที่โจทก์ไม่ได้มอบอำนาจในส่วนนี้ ซึ่งว่าตามหลักแล้วโจทก์ไม่ต้องผูกพันในผลการกระทำของนาย เพราะนายในฐานะตัวแทนของโจทก์ได้ทำเหนือขอบอำนาจ แต่โดยความตอนท้ายของมาตรา 823 วรรคแรก ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ให้ตัวการอาจต้องผูกพันในผลการกระทำของตัวแทนที่ทำไปโดยปราศจากอำนาจหรือทำนอกทำเหนือขอบอำนาจ ถ้าตัวการได้ให้สัตยาบันแก่การกระทำของตัวแทนนั้น ซึ่งตามข้อเท็จจริงในคดีนี้ก็เห็นได้ชัดว่าตัวการคือโจทก์ ในคดีนี้ได้ให้สัตยาบันการกระทำของนายคือตัวแทนของตนแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่โจทก์รับไว้ว่า ถ้าจำเลยนำเงินมาผ่อนใช้เป็นรายเดือน โจทก์ก็ยอมรับ แสดงว่าโจทก์ยอมรับผลการกระทำของนายคือตัวแทนของตน ย่อมถือได้ว่าโจทก์คือตัวการให้สัตยาบันแล้วประกอบกับข้อความในฟ้องที่ว่า “จำเลยไม่ชำระเงินกู้ให้โจทก์ตามที่ผิดผ่อนไว้” ก็ยังเห็นได้ชัดว่าโจทก์ยอมรับผลการกระทำของนายว่าเป็นของตน โจทก์จึงต้องผูกพันในผลการกระทำของนาย ทั้งนี้ตามข้อยกเว้นตอนท้ายของมาตรา 823 วรรคแรก ดังกล่าวแล้วนั่นเอง

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ฎีกาที่ 795/2495 นายเฉลิม พุทธพร โจทก์
นางทิพย์ จุฬโยธิน จำเลย

ตามสัญญาเช่าที่จำเลยอ้างมีชื่อ ก. เป็นผู้ให้เช่า จำเลยยอมนำสืบได้ว่า ก. ทำสัญญาในฐานะตัวแทนเจ้าของเดิมผู้ให้เช่า เพื่อแสดงให้เห็นว่า ก. ได้รับมอบอำนาจมาจากเจ้าของที่ดิน ไม่ใช่สืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขสัญญาเช่า

การที่ตัวการให้สัตยาบันการกระทำของตัวแทนตามมาตรา 823 นั้น หากจำต้องทำเป็นหนังสือไม่

คำวิจารณ์ ข้อที่ควรพิจารณาในฎีกานี้ก็คือ เป็นการเน้นหลักที่ว่า การให้สัตยาบันแก่กันนั้นไม่จำเป็นต้องนำเกณฑ์ตามมาตรา 798 มาใช้ เพราะการให้สัตยาบันเป็นการยอมรับการกระทำของตัวแทนภายหลัง จึงไม่มีโอกาสที่จะได้ทำหลักฐานเป็นหนังสือ หรือทำเป็นหนังสือมอบหมายอำนาจกันมาก่อน ก็เมื่อกฎหมายมาตรา 823 ยอมรับสัญญาตัวแทนที่ไม่ถูกต้องให้กลายเป็นถูกต้องได้เพราะการให้สัตยาบันในภายหลังแล้วเช่นนี้ จะมาย้อนให้ทำหลักฐานเป็นหนังสือหรือทำเป็นหนังสือขึ้นอีกทำไมกัน ประกอบกับความในมาตรา 823 นั้นเองก็ไม่ได้กำหนดว่าวิธีการให้สัตยาบันนั้นจะต้องมีแบบพิธีอย่างใดด้วย กล่าวคือ เป็นที่เข้าใจว่า การให้สัตยาบันนั้น อาจให้โดยปริยายก็ได้ สงเกตจากบทบัญญัติมาตรา 797 วรรค 2 ก็ยอมรับการก่อให้เกิดสัญญาตัวแทนโดยปริยายด้วย เพราะฉะนั้น เพื่อให้หลักตามมาตรา 823 ในเรื่องสัญญาตัวแทนโดยการให้สัตยาบันมีผลบังคับได้อย่างกว้างขวางถึงกล่าว เกณฑ์ตามมาตรา 798 จึงไม่ต้องนำมาใช้ให้ขัดกัน (ขอให้ดูคำอธิบายในหัวข้อ” หลักเกณฑ์การตั้งตัวแทนมีอย่างไรและนำมาใช้ ได้เพียงใด”)

ฎีกาที่ 1078/2496 บริษัทเอื้อวิทยา จำกัด โจทก์
บริษัทห้วยหิน จำกัด กับพวก จำเลย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การทำนิติกรรมใดแม้จะไม่ได้กระทำโดยการแสดงเจตนาของผู้แทนบริษัท ก็กรรมกลงชื่อตามจำนวน และประทับตราตามข้อบังคับของบริษัทนิติบุคคลก็ดี แต่นิติบุคคลย่อมมีตัวแทนหรือเซ็ดให้ผู้อื่นเป็นตัวแทนไปกระทำนิติกรรมนั้น ๆ ผู้พ้นบริษัทได้ กรณีนี้ ส. ในฐานะกรรมการผู้จัดการของบริษัทได้ลงลายมือชื่อใน

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

สัญญาและประทับตราของบริษัทจำเลยกำกับไว้ แม้จะเถียงว่าไม่ได้ทำแทนบริษัท แต่จะเถียงไม่ได้ว่าไม่ได้ทำในฐานะตัวแทนของบริษัทจำเลย ทั้งบริษัทจำเลยก็ได้รับเอาผลของนิติกรรมนั้นตลอดมา บริษัทจะปฏิเสธเสียเมื่อถึงคราวรับผิดชอบไม่ได้ สำหรับกรณีการเลิกสัญญาก็เช่นเดียวกัน

คำวินิจฉัยฎีกานี้แยกพิจารณาได้ 2 ประการคือ ประการหนึ่ง บริษัทซึ่งเป็นนิติบุคคลอาจมีผู้ทำการแทนโดยผู้แทนหรือตัวแทนก็ได้ ซึ่งถ้าผู้แทนหรือตัวแทนกระทำแทน บริษัทก็ต้องผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกรณีนี้ แม้ไม่เรียกว่ากรรมสารที่ลงลายมือชื่อผิดจากข้อบังคับของบริษัท เป็นผู้แทนของบริษัท แต่ก็อาจเรียกได้ว่ากรรมสารผู้นั้นเป็นตัวแทนของบริษัท ถ้าเขาทำแทนจริงๆ ทำเพื่อประโยชน์ของบริษัทจริงๆ และถ้าบริษัทมอบหมายให้ทำก็ไม่มีปัญหา ต้องถือว่าเป็นตัวแทนโดยชัดแจ้งของบริษัทไป แต่แม้บริษัทไม่ได้มอบอำนาจกรรมสารผู้นั้นก็อาจถือได้ว่าเป็นตัวแทนของบริษัทอันยังผลให้บริษัทต้องรับผิดชอบในผลการกระทำของเขาได้ ถ้าโดยพฤติการณ์ปรากฏว่าตัวการคือบริษัทนั้นให้สัตยาบันการกระทำของกรรมสารผู้นั้น ในกรณีนี้ปรากฏว่า บริษัทได้รับเอาผลของนิติกรรมการได้ทำแทนตนตลอดมาย่อมถือว่าบริษัทได้ให้สัตยาบัน การกระทำของกรรมสารคือตัวแทนแห่งตนแล้ว บริษัทตัวการจึงต้องรับผิดชอบช้อยกเว้นซึ่งอยู่ในตอนท้ายของมาตรา 823 วรรคแรก (เกี่ยวกับเรื่องอย่างไรเป็นผู้แทน อย่างไรเป็นตัวแทนหรือผู้แทนแตกต่างกับตัวแทนอย่างไรนั้น ขอให้ดูรายละเอียดที่ได้อธิบายไว้แล้วในหัวข้อ “ความหมายของคำว่าตัวแทน”, “ความแตกต่างระหว่างผู้แทนนิติบุคคลกับตัวแทน” และขอให้ดูฎีกาที่ 992/2497 และที่ 1348/2498 ซึ่งจะได้อธิบายต่อไปด้วย)

ฎีกาที่ 1259/2496

นางสาวชื่นแสง ประสิทธิกุล

โจทก์

นายประวิทย์ หับสุภา กับพวก

จำเลย

การที่ตัวแทนเข้าทำสัญญากับบุคคลภายนอก โดยอ้างว่าเป็นผู้จัดการหรือตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจจากตัวการนั้น กติที่ต้องบังคับตามมาตรา 823 วรรคท้าย เมื่อตัวการไม่ให้สัตยาบัน ตัวแทนก็ต้องรับผิดชอบโดยลำพัง เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลภายนอกนั้นได้รู้หรือเห็นว่าตนทำโดยปราศจากอำนาจหรือนอกเหนือขอบอำนาจ เมื่อตัวแทนสืบพิสูจน์ไม่ได้ก็ต้องรับผิดชอบโดยลำพัง

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

คำวิจารณ์ ฎีกานี้เป็นกรณีนำมาตรา 823 วรรคท้ายมาใช้ตรงไปตรงมา กล่าวคือ วรรคท้ายของมาตรา 823 ก็เป็นการกำหนดผลในข้อกฎหมายว่าจะเป็นอย่างใด ถ้ากรณีไม่เข้าข้อยกเว้นในตอนท้ายของมาตรา 823 วรรคแรก หรือพุดง่าย ๆ ก็คือ ถ้าตัวการไม่ให้สัตยาบันการกระทำที่ปราศจากอำนาจ หรือนอกหรือเหนือขอบอำนาจของตัวแทนมาตรา 823 วรรค 2 ก็กำหนดให้ผู้ที่อ้างตนว่าทำการเป็นตัวแทนนั้นรับผิดชอบผิดไปแต่ก็นั้นก็เป็นเพียงหลักทั่วไป เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่าตัวแทนสามารถพิสูจน์ให้เข้าข้อยกเว้นในตอนท้ายของมาตรา 823 วรรค 2 ได้ ว่าบุคคลภายนอกนั้นได้รู้ยู่่าผู้ที่อ้างเป็นตัวแทนนั้น ความจริงไม่มีอำนาจ หรือทำนอกเหนือขอบอำนาจ ตัวแทนก็พ้นความรับผิดชอบ กรณีก็ต้องตกเป็นพับแก่บุคคลภายนอก หาได้วกกลับมาเอาผิดกับตัวการได้ไม่ (ขอให้ดูรายละเอียดที่ได้อธิบายไว้ในหัวข้อ “ความรับผิดชอบของตัวการและตัวแทนต่อบุคคลภายนอก”)

ฎีกาที่ 992/2497

บริษัทพิศณุการสร้าง จำกัด

โจทก์

นายยกซี ทันสกุล กับพวก

จำเลย

โจทก์ฟ้องตามสัญญาหมายเลข 2 ซึ่งจำเลยทำกับบริษัทโจทก์ จำเลยตั้งฟ้องว่ากรรมการของบริษัทโจทก์นายเดียวเซ็นสัญญา ผิดกับข้อบังคับ

ตามสัญญาหมายเลข 2 ปรากฏว่าจำเลยทำกับบริษัทโจทก์ และจำเลยเบิกความยอมรับว่า ต. ทำสัญญาให้บริษัทโจทก์ และจำเลยมีหนังสือถึงบริษัทโจทก์ขอต่อระยะเวลาส่งไม้แก่โจทก์ ดังนี้ แสดงว่าได้รับเงินเนื่องมาจากการทำสัญญากับโจทก์เป็นการวางประจำหรือชำระหนี้บางส่วน มีผลให้เกิดสัญญาระหว่างบริษัทโจทก์กับจำเลยฟ้องร้องบังคับกันได้ตามมาตรา 456 วรรค 2 บริษัทโจทก์จึงฟ้องบังคับตามสัญญานั้นได้

คำวิจารณ์ ก่อนอื่นขอให้เข้าใจข้อเท็จจริงในเรื่องนี้เสียก่อนว่าโจทก์เป็นบริษัทที่ชื่อไม้ และจำเลยเป็นผู้ขายไม้ ปรากฏว่าจำเลยต่อสู้ว่าโจทก์ไม่มีนิติสัมพันธ์กับตนเพราะผู้ที่ทำแทนโจทก์นั้นไม่มีอำนาจทำแทนโจทก์ เนื่องจากผู้ที่ทำแทนโจทก์ลงนามในสัญญาคนเดียว ผิดข้อบังคับ แต่ข้อต่อสู้เช่นนี้ยอมทราบบอยู่แล้วในฎีกาที่ 1078/2496 เป็นตัวอย่างว่า เป็น

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ข้อต่อสู้ที่ยังหลงเหลืออยู่ เพราะแม้ไม่ลงชื่อตามจำนวนที่ข้อบังคับของบริษัทระบุไว้ ก็อาจมีผลเพียงผู้นั้นไม่เป็นผู้แทนของบริษัทเท่านั้น แต่มิได้หมายความว่าผู้นั้นมิอาจเป็นตัวแทนของบริษัท ผู้ที่ลงชื่อแทนบริษัทนั้นอาจเป็นตัวแทนของบริษัทได้ และเมื่อบริษัทยอมรับผลการกระทำของตัวแทนนั้นแล้ว ก็คงถือว่าบริษัทให้สัตยาบัน บริษัทจึงมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกตามมาตรา 823 วรรคแรก ตอนท้าย นั้นหมายความว่าโจทก์คือตัวการยอมว่ากล่าวเอาความกันกับจำเลยคือบุคคลภายนอกได้โดยตรง ข้อคัดฟ้องของจำเลยจึงฟังไม่ขึ้น (ขอให้ฎีกาที่ 1348 / 2498 ซึ่งจะวิจารณ์ต่อไปนี้ด้วย)

ฎีกาที่ 1348 / 2498

นายสุจิตร บัณฑิตโชค
บริษัทเกียรติสงครามชัย จำกัด

โจทก์
จำเลย

ตามข้อบังคับของบริษัทจำเลยมีว่า กิจการใดกรรมกร 2 นายลงลายมือและประทับตรา ของบริษัท แล้วจึงจะผูกพันบริษัทได้ตามที่จดทะเบียนไว้

คดีได้ความว่า บริษัทจำเลยได้เช่าตึกพร้อมทั้งเครื่องใช้ ในสำนักงานจากโจทก์ และโจทก์ได้โอนการเช่านี้ให้แก่จำเลยแล้ว แต่ปรากฏว่าในสัญญาเช่านั้น ช. กรรมกรบริษัทจำเลยได้ทำสัญญาและลงชื่อเพียงคนเดียว จำเลยจึงต่อสู้ว่าไม่ผูกพันบริษัทจำเลย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แม้จะยังไม่ได้ว่า ช. กรรมกรบริษัทจำเลยทำสัญญาเช่า ในฐานะผู้แทนบริษัทจำเลยเพราะไม่ครบ 2 คนก็ตาม แต่ก็ยังถือได้ว่า ช. กรรมกรได้ทำสัญญาเช่าในฐานะตัวแทนบริษัทจำเลยตามมาตรา 797 และบริษัทจำเลยได้ ให้สัตยาบันโดยเข้าครอบครองใช้ประโยชน์ที่ ช. กรรมกรตัวแทนบริษัทจำเลยเข้ามาตามสัญญา แม้ ช. กรรมกรบริษัทจำเลยกระทำสัญญาเช่ากับโจทก์โดยปราศจากอำนาจ บริษัทจำเลยก็ยังต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามมาตรา 823

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงในฎีกานี้เป็นทำนองเดียวกับฎีกาที่ 1078/2496 และฎีกาที่ 992/2497 ซึ่งได้วิจารณ์ไว้แล้วแต่เห็นว่า ผู้ทำหน้าที่แทนบริษัทซึ่งเป็นนิติบุคคลนั้นอาจมีได้ทั้งในฐานะผู้แทนและตัวแทนซึ่งไม่ว่าจะทำหน้าที่เป็นผู้แทนหรือตัวแทน บริษัทก็ต้องผูกพันรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก ขอให้ฎีกาที่อ้างถึงนั้น

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ฎีกาที่ 107/2499

นายวาโมง กอลักชา

โจทก์

นายมีอลี บินทะแเว

จำเลย

ตัวแทนฟ้องตัวการเรียกเงินกู้ที่ตัวแทนกู้แทนตัวการ โดยตัวการให้สัตยาบันแล้ว และตัวแทนถูกบังคับให้ใช้เงินแก่ผู้ให้กู้ไปแล้ว ทั้งนี้ เป็นเรื่องตัวแทนฟ้องเรียกเงินจากตัวการที่ต้องชำระแทนตัวการไป แม้การตั้งตัวแทนไปกู้ยืมเงินเกิน 50 บาทมิได้มีหนังสือเป็นหลักฐาน ก็เป็นแต่เรื่องขาดหลักฐานเป็นหนังสือตามมาตรา 798 วรรค 2 ประกอบด้วยมาตรา 653 เท่านั้น ไม่ใช่เรื่องทำนิติกรรมไม่ถูกต้องตามแบบที่มีกฎหมายบังคับไว้ตามมาตรา 115, 798 วรรค 1 หากถึงแก่เป็นโมฆะไม่ ตัวแทนจึงฟ้องได้

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงในคดีนี้ก็บอกอยู่ในตัวแล้วว่าเป็นกรณีของตัวแทนโดยการให้สัตยาบัน เพราะฉะนั้น เกณฑ์ตามมาตรา 798 จึงไม่ต้องนำมาใช้ (ขอให้ดูที่ได้วิจารณ์ไว้ในฎีกาที่ 795/2495 ในหัวข้อเดียวกันนี้) ประกอบกับการฟ้องร้องกันเองระหว่างตัวการกับตัวแทนนี้ย่อมฟ้องร้องกันได้โดยไม่ต้องนำเกณฑ์ตามมาตรา 798 มาใช้ เช่นเดียวกัน ขอให้ดูในหัวข้อ “แม้ไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรา 798 ก็เรียกร้องกันได้ในระหว่างตัวการกับตัวแทน”

ฎีกาที่ 419/2501

บริษัทหริทวร จำกัด

โจทก์

บริษัทปราจีนบุรีผ่านศึก จำกัด

ผู้ร้องชดททรัพย์

ร้อยตรีเปลื้อง เกตุทอง

จำเลย

บริษัทผู้ร้องเข้าทำสัญญารับจ้างปลูกสร้างอาคารกับกองทัพบก แล้วตกลงทำสัญญาให้จำเลยกับพวกรับช่วงเอาไปดำเนินการก่อสร้างตามรายการที่ผู้ร้องทำสัญญากับกองทัพบกแต่ต้นมา โดยผู้ร้องได้จ่ายเงินให้จำเลยทุกงวด ทั้งนี้ วินิจฉัยว่าแม้กรรมการของบริษัทผู้ร้องในฐานะผู้จัดการจะได้ลงนามในสัญญาแต่เพียงคนเดียว ไม่ได้ลงนามกรรมการ 2 คนตามข้อบังคับ แต่บริษัทผู้ร้องก็ได้เอาผลงานซึ่งจำเลยเป็นผู้ก่อสร้างเป็นลำดับมาสัญญานั้นย่อมผูกพันบริษัท ย่อมไม่เป็นการชอบที่ผู้ร้องจะเพิ่มยกมาเป็นข้ออ้างปฏิเสธต่อโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก ไม่ใช่คู่สัญญา

คำวิจารณ์ เป็นฎีกาที่มีข้อควรพิจารณาอย่างเดียวกับฎีกาที่ 1078/2496, ที่ 992/2497 และที่ 1348/2498 ที่ได้วิจารณ์ไว้แล้ว

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ฎีกาที่ 1281/2501

นางเอียงเซียง อิงเนียว

โจทก์

บริษัทโรงงานฝ้ายกรุงเทพ ฯ จำกัด

จำเลย

บริษัทเทียนหย่วนอินคัสเตรียล

คอร์ปอเรชั่น จำกัด

ผู้ขอรับชำระหนี้

ผู้จัดการบริษัทสาขาในประเทศไทยของบริษัทผู้ร้องในต่างประเทศ ยื่นคำขอรับชำระหนี้ของสาขาในประเทศไทยในคดีล้มละลายวันนั้น แม้จะปรากฏว่าบริษัทและสาขาในประเทศไทยได้จดทะเบียนเลิกกิจการ และตั้งผู้ชำระบัญชีแล้ว อันเป็นผลให้ผู้จัดการสาขาในประเทศไทยหมดอำนาจลงก็ดี ถ้าต่อมาผู้ชำระบัญชีของบริษัทได้มีหนังสือแต่งตั้งให้ผู้จัดการนั้นมีอำนาจกระทำแทนมาอีก ย่อมเป็นการให้สัตยาบันแก่ผู้จัดการที่ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้ก่อนที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือศาลจะได้มีคำสั่งในเรื่องนี้ คำขอรับชำระหนี้จึงไม่เสียไป

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ ไม่ใช่กรณีการให้สัตยาบันเพื่อให้เขามีอำนาจฟ้อง ซึ่งต้องห้ามเพราะจะทำให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบ คืออาจหลงต่อสู้ (ดูรายละเอียดในหัวข้อ “ข้อห้ามบางประการในการให้สัตยาบัน” และฎีกาที่ 723-724/2502, ที่ 925/2503, และที่ 1071/2504 ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป) แต่ข้อเท็จจริงตามฎีกานี้ปรากฏว่า ผู้ชำระบัญชีได้ให้สัตยาบันการกระทำของผู้จัดการก่อนที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือศาลจะได้เข้าจัดการมีคำสั่งในเรื่องนี้ การกระทำของผู้จัดการคือการขอรับชำระหนี้นั้นจึงใช้ได้ เพราะไม่มีกรณีที่จะทำให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบในเชิงคดีอย่างใด ฎีกานี้นับว่าเปรียบเทียบกับฎีกาที่ 1071/2504 ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป ที่ศาลอนุญาตให้มีการให้สัตยาบันการยื่นฎีกาที่ได้ยื่นไว้โดยไม่มีอำนาจได้ ถ้าการให้สัตยาบันนั้นมิได้ทำเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาฎีกาแล้ว

ฎีกาที่ 630/2502

นายจุล จุพานิช หรือแช่ตัน

โจทก์

บริษัทสหการโอสถ จำกัด

จำเลย

ข้อเท็จจริงได้ความว่า บริษัทจำเลยค้าขายขาดทุน ได้เคยกู้ยืมเงินจากผู้ถือหุ้นมาไว้ใช้จ่ายหมุนเวียน โดยผู้จัดการของบริษัทเป็นผู้รับเงินยืมและลงบัญชีในฐานะบริษัท

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

เป็นผู้รับฝากเงิน และออกใบรับเงินให้ไว้ การยืมเงินทตรงเช่นนี้ มีมติกรรมการอนุญาตให้ผู้จัดการทำได้ ต่อมาโจทก์ให้ยืมเงินไปโดยผู้จัดการรับไว้และได้นำจำนวนเงินเข้าบัญชีของบริษัทตามวิธีการที่เคยปฏิบัติมา ทั้งนี้ แม้ผู้จัดการจะทำถูกต้องหรือมีอำนาจที่จะกู้ยืมเงินได้โดยสมบูรณ์หรือไม่ก็ตาม เมื่อปรากฏว่าบริษัทจำเลยได้รับเงินไปจากโจทก์แล้วนำเงินไปใช้จ่ายในกิจการของบริษัท นับว่าบริษัทจำเลยได้รับประโยชน์จากเงินยืมรายนี้โดยตรง ถือได้ว่าบริษัทจำเลยได้ให้สัตยาบันแก่การยืมเงินรายนี้โดยปริยายตามมาตรา 828 แล้ว บริษัทจำเลยต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

คำวิจารณ์ ฎีกานี้ย้ำหลักการให้สัตยาบันโดยปริยาย คือถ้าจะตั้งปัญหาถามว่าอย่างไรเรียกว่าเป็นการให้สัตยาบันโดยปริยาย ก็เห็นจะตอบได้ว่า การที่ตัวการยอมรับผลการกระทำของตัวแทนมาเป็นของตน หรือรับประโยชน์ที่ตัวแทนทำให้ตน ก็นับได้แล้วว่าตัวการได้ให้สัตยาบันโดยปริยาย (ขอให้เทียบกับฎีกาที่ 1533/2508 ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป)

ฎีกาที่ 723-724/2502 ธนาคารแห่งประเทศไทย โจทก์
(ประชุมใหญ่) บริษัทบอเนียว จำกัด กับพวก จำเลย

ตัวแทนนิติบุคคลต่างประเทศ ได้รับมอบอำนาจให้กระทำการแทนเฉพาะอาณาเขตต่างประเทศแห่งหนึ่งนอกประเทศไทย ตัวแทนนั้นย่อมไม่มีอำนาจดำเนินคดีในศาลในประเทศไทย แม้ภายหลังจะได้มีการเพิ่มเติมการมอบอำนาจขยายให้มีอำนาจในประเทศไทยด้วย และได้ให้สัตยาบันรับรองการกระทำที่ได้ปฏิบัติตามแล้วในกรณีฟ้องคดีก็หาทำให้ฟ้องที่เสียใช้ไม่ได้มาก่อนแล้ว กลับคืนดีเป็นฟ้องอันชอบขึ้นมาในภายหลังได้ไม่

คำวิจารณ์ อย่างที่ได้วิจารณ์ไว้ข้างแล้วท้ายฎีกาที่ 1281/2501 ว่าจะให้สัตยาบันในภายหลังเพื่อให้เขามีอำนาจฟ้องนั้นไม่ได้ เหตุผลก็คงจะเพื่อตัดปัญหาความเสียเปรียบของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่อาจจะหลงต่อสู้

ฎีกาที่ 925/2503 บริษัทอากาศ จำกัด โจทก์
กรมสรรพากร กับพวก จำเลย

การที่ผู้จัดการบริษัทสาขาโจทก์ในประเทศไทย แต่งทนายยื่นฟ้องในนามบริษัทโจทก์ในประเทศญี่ปุ่น ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว 9 วัน บริษัทโจทก์ในประเทศญี่ปุ่นจึงได้ทำการ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

มอบอำนาจให้ผู้จัดการสาขาในประเทศไทยทำการยื่นฟ้องแทนบริษัทโจทก์ได้ แม้ในใบมอบอำนาจนั้นจะได้ให้สัตยาบันเกี่ยวกับการที่กระทำมาแล้วด้วย ก็ไม่ทำให้ฟ้องนั้นเป็นฟ้องอันชอบด้วยวิธีพิจารณา เพราะเมื่อผู้จัดการสาขาไม่มีอำนาจแต่งตั้งนายยื่นฟ้องแทนบริษัทโจทก์ในเวลายื่นฟ้องนั้นแล้ว ฟ้องของโจทก์ก็ไม่ใช่ฟ้องอันชอบด้วยวิธีพิจารณาแต่แรก แม้จะได้ให้สัตยาบันในภายหลังต่อมาก็ทำให้ฟ้องที่เสียใช้ไม่ได้แล้วนั้น กลับคืนมาเป็นฟ้องอันชอบด้วยวิธีพิจารณาในภายหลังได้ ไม่

คำวิจารณ์ ฎีกานี้ก็เป็นกรณียื่นยันข้อห้ามการให้สัตยาบันเพื่อให้เขามีอำนาจฟ้องคดีที่ฎีกาที่ 723-724/2502 ได้วางหลักโดยที่ประชุมใหญ่ไว้แล้วนั่นเอง

ฎีกาที่ 1071/2504 บริษัทโสภณพานิช จำกัด โจทก์
บริษัทนาวิพานิช จำกัด จำเลย

เมื่อบริษัทได้จดทะเบียนเลิกบริษัทและตั้งผู้อื่นเป็นผู้ชำระบัญชีแล้วอำนาจของกรรมการบริษัทย่อมหมดไป กรรมการของบริษัท 2 นายซึ่งมิใช่ผู้ชำระบัญชีจึงไม่มีอำนาจลงชื่อในฟ้องฎีกาแทนบริษัทที่ได้เลิกไปก่อนวันยื่นฎีกานั้น และผู้ชำระบัญชีจะให้สัตยาบันแก่ฎีกานั้นภายหลังที่พ้นกำหนดระยะเวลาฎีกาแล้วไม่ได้

คำวิจารณ์ ถ้าจะพิจารณาในทางตรงข้าม ก็อาจจะกล่าวได้ว่า ถ้าตัวการให้สัตยาบันแก่ฎีกาที่ตัวแทนทำไปโดยไม่มีอำนาจในระยะเวลาที่ยังไม่พ้นกำหนดระยะเวลาฎีกาแล้ว ฎีกานั้นก็คงจะใช้ได้ ที่เป็นเช่นนี้ก็คงจะถือว่า ตราบใดที่ยังไม่พ้นกำหนดระยะเวลาฎีกา ศาลก็ยังไม่ได้จัดการอันใดกับฎีกานั้น การให้สัตยาบันเสียก่อนที่ศาลจะจัดการกับฎีกานั้น ยังไม่ทำให้ฝ่ายใดได้รับความกระทบกระเทือน (ขอให้เทียบคดีกับฎีกาที่ 1281/2501 ซึ่งได้วิจารณ์ไว้ก่อนแล้วในหัวข้อเดียวกันนี้)

ฎีกาที่ 311/2506 ธนาคารกรุงเทพ ฯ จำกัด โจทก์
นายไชย ชวะประดิษฐ์ จำเลย

ได้ความว่า ได้มีการสั่งซื้อสิ่งของอุปกรณ์การก่อสร้างบ้านผู้ร้อง และผู้รับจ้างก่อสร้างหรือคนในบ้านผู้ร้องได้ลงนามรับสิ่งของเหล่านั้น ทั้งนี้ ถือได้ว่าผู้ร้องได้เช็คคนเหล่านั้นเป็นตัวแทนในการสั่งซื้อและการรับสิ่งของหรือมีฉะนั้นก็ได้ให้สัตยาบันในการที่

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ฎีกาที่ 451—452/2509

นางคำปั่น วงศ์ไชย กับพวก

โจทก์

นางบัวเขียว วงศ์ไชย กับพวก

จำเลย

การที่เจ้าของที่ดินลงลายมือพิมพ์นิ้วมือในใบมอบอำนาจให้จำเลยไปขอหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่ดินโดยมิได้กรอกข้อความ แล้วจำเลยไปกรอกข้อความเติมไปด้วยว่าให้มีอำนาจทำนิติกรรมขายฝากได้ด้วย แล้วจำเลยที่ 1 ผู้รับมอบอำนาจได้นำที่ดินไปขายฝากให้แก่จำเลยที่ 2 นั้น ถือได้ว่าเป็นการทำนอกเหนือขอบอำนาจของตัวแทนที่ตัวการมอบหมายตามปกติจึงไม่ผูกพันตัวการตามมาตรา 823 เว้นแต่ทางปฏิบัติของตัวการทำให้บุคคลภายนอกมีมูลเหตุอันสมควรจะเชื่อว่าการนั้นอยู่ในขอบอำนาจของตัวแทนหรือตัวการให้สัตยาบันจึงจะผูกพันตัวการตามมาตรา 822, 823

ข้อเท็จจริงคดีนี้ฟังว่า จำเลยที่ 2 ผู้ซื้อฝากที่ดินมิได้หลงเชื่อใบมอบอำนาจ แต่หลงเชื่อตัวบุคคลอื่นซึ่งไปแสดงตนเป็นโจทก์ในขณะที่ทำสัญญาขายฝาก ทั้งได้จ่ายเงินให้บุคคลนั้นโดยเชื่อว่าเป็นโจทก์จึงได้รับซื้อฝากไว้ ทั้งนี้ ถือว่าโจทก์มิได้ทำให้จำเลยที่ 2 หลงเชื่อ นิติกรรมการขายฝากจึงไม่ผูกพันโจทก์

คำวินิจฉัย ข้อเท็จจริงตามฎีกานี้จะเห็นได้ว่า จำเลยที่ 1 คือตัวแทนทำการนอกขอบอำนาจ เพราะเขามอบอำนาจให้ไปขอหนังสือรับรองการทำประโยชน์แต่จำเลยที่ 1 กลับไปทำขายฝากให้จำเลยที่ 2 ว่าโดยหลัก โจทก์คือตัวการก็ไม่ต้องผูกพันโอนที่ดินให้กับจำเลยที่ 2 คือบุคคลภายนอกในคดีนี้ (มาตรา 823 วรรคแรกตอนต้น) ทั้งเรื่องนั้นก็มิปรากฏว่าตัวการคือโจทก์ในคดีนี้ได้ให้สัตยาบันการกระทำที่นอกอำนาจของตัวแทนคือจำเลยที่ 1 นั้นแต่อย่างใด จึงไม่เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 823 วรรคแรก ตอนท้าย อันจะทำให้ตัวการต้องผูกพันต่อจำเลยที่ 2 คือบุคคลภายนอกนั้นได้และถ้าจะนำเกณฑ์มาตรา 822 มาคานึงด้วยก็ไม่ปรากฏว่าตัวการที่แท้จริงทำให้บุคคลภายนอกหลงเชื่อว่าตัวการที่แท้จริงต้องการทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอกนั้นอย่างใด กฎหมายจึงยังคงคุ้มครองตัวการผู้สุจริตอยู่ การที่บุคคลภายนอกเข้าใจว่าคนอื่นเป็นตัวการจึงจ่ายเงินให้ไปนั้น ยังถือไม่ได้ว่าเป็นความบกพร่องของตัวการ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ฎีกาที่ 1725/2513

จำเลยที่ 1 เป็นบริษัทจำกัด จำเลยที่ 2 เป็นกรรมการผู้จัดการผู้มีอำนาจซึ่งเป็นผู้แทนของบริษัทจำเลยที่ 1 ก็ต้องกระทำการไปตามวัตถุประสงค์และข้อบังคับของบริษัทจำเลยที่ 1 และอยู่ในความครอบงำของที่ประชุมใหญ่แห่งผู้ถือหุ้น เมื่อจำเลยที่ 2 ไปทำสัญญาโอนขายกิจการของบริษัทจำเลยที่ 1 อันเป็นการกระทำที่อยู่นอกวัตถุประสงค์ของบริษัท และบรรดาผู้ถือหุ้นก็ไม่เคยประชุมใหญ่อนุมัติให้จำเลยที่ 2 ทำสัญญาโอนขายได้และสัญญานั้นจะโอนขายหุ้นทั้งหมดให้แก่โจทก์โดยมิได้รับอนุญาติจากที่ประชุมใหญ่ตามข้อบังคับของบริษัท ทั้งนี้ สัญญาจะโอนหุ้นและกิจการของบริษัทที่จำเลยกระทำให้ไปนั้นจึงไม่ผูกพันบริษัทจำเลยที่ 1 และเมื่อจำเลยที่ 2 ทำสัญญาในฐานะผู้แทนของบริษัทจำเลยที่ 1 มิได้เป็นคู่สัญญาในฐานะส่วนตัว จำเลยที่ 2 จึงไม่ผูกพันที่จะโอนหุ้นและส่งมอบกิจการของบริษัทให้แก่โจทก์ด้วย

สัญญามีใจความเพียงว่าบริษัทจำเลยที่ 1 ตกลงโอนขายหุ้นของผู้ถือหุ้นทั้งหมดและรับรองว่าจะจัดให้ผู้ถือหุ้นเดิมลงชื่อโอนให้แก่โจทก์ภายใน 15 วัน การทำสัญญาดังนี้ยังมีใช้การดำเนินการโอนหุ้น จะนำมาตรา 1129 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาบังคับหาได้ไม่ จึงไม่อาจถือว่าข้อตกลงนี้เป็นโมฆะตามมาตราดังกล่าว

จำเลยที่ 2 ทำสัญญาขายหุ้นและกิจการของบริษัทจำเลยที่ 1 แก่โจทก์โดยปราศจากอำนาจที่จะกระทำแทนบริษัท เมื่อบริษัทจำเลยที่ 1 มิได้ให้สัตยาบันแก่การที่จำเลยที่ 2 เข้าทำสัญญา และโจทก์ก็มิได้รู้ถือว่าจำเลยที่ 2 เข้าทำสัญญาโดยปราศจากอำนาจ จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์โดยลำพังตนเองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 823, 1167

ตามคำบรรยายฟ้องและสำเนาหนังสือสัญญาท้ายฟ้อง โจทก์กล่าวว่าบริษัทจำเลยที่ 1 ทำสัญญากับโจทก์ และจำเลยที่ 2 เป็นผู้ลงนามแทนบริษัทจำเลยที่ 1 โดยแสดงให้เห็นปรากฏในสัญญาว่าจำเลยที่ 2 เป็นกรรมการผู้มีอำนาจลงนามแทนบริษัท และได้รับมอบอำนาจจากที่ประชุมของผู้ถือหุ้นแล้ว ต่อมาจำเลยไม่ปฏิบัติตามสัญญา จึงขอให้บังคับจำเลยทั้งสอง ที่โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 2 เป็นจำเลยด้วยกันกับจำเลยที่ 1 เช่นนี้ พอให้ถือได้ว่าโจทก์ขอให้บังคับเอาแก่จำเลยที่ 2 ด้วย ในเมื่อไม่อาจบังคับเอาแก่จำเลยที่ 1 ได้

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

โจทก์รับซื้อกิจการเดินรถของจำเลยเพื่อดำเนินการเดินรถรับส่งคนโดยสาร เมื่อจำเลยไม่มอบกิจการให้ โจทก์ย่อมไม่ได้รับผลประโยชน์อันควรจะได้ นับว่าเป็นความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแก่การที่จำเลยไม่ชำระหนี้ตามสัญญา แม้โจทก์จะนำสืบแสดงจำนวนค่าเสียหายในส่วนนี้ ไม่ได้แน่นอนว่าเป็นจำนวนเท่าใด ศาลย่อมกำหนดจำนวนเงินให้จำเลยชดใช้โจทก์ตามที่เห็นสมควรตามพฤติการณ์แห่งคดี

จำเลยที่ 2 ผิดสัญญาไม่เอาเงินหุ้นและกิจการเดินรถให้แก่โจทก์ได้ ย่อมต้องคืนเงินที่ได้รับไว้จากโจทก์ และจะต้องเสียดอกเบี้ยร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีนับแต่วันที่ผิดสัญญา เพราะไม่มีสิทธิจะเอาเงินไว้ และถือว่าผิดนัดมาตั้งแต่นั้น

คำวิจารณ์ เรื่องนี้เห็นได้ว่า จำเลยที่ 2 ประสงค์จะทำหน้าที่เป็นผู้แทนของบริษัท เมื่อปฏิบัติไม่ถูกต้องตามข้อบังคับ จึงต้องถือว่าจำเลยที่ 2 ไม่ใช่ผู้แทนของบริษัท บริษัทจึงไม่ต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกในผลการกระทำของผู้แทนที่ได้กระทำนอกอำนาจนั้น ครั้นจะถือว่าจำเลยที่ 2 เป็นตัวแทนของจำเลยที่ 1 โดยการให้สัตยาบันบ้างก็ไม่มีพฤติการณ์ที่พอจะเชื่อได้เช่นนั้น กล่าวคือ มิได้มีพฤติการณ์ที่จำเลยที่ 1 รับเอาประโยชน์หรือรับเอาผลการกระทำของจำเลยที่ 2 มาเป็นของตนเอง จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบส่วนตัวต่อบุคคลภายนอกคือโจทก์ในคดีนี้ (มาตรา 823) ข้อเท็จจริงในฎีกานี้ไม่เหมือนฎีกาที่ 1078/2496, ที่ 992/2497, ที่ 1348/2498, และที่ 419/2501 ซึ่งได้วิจารณ์ไว้ก่อนแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 824 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 50 / 2501	บริษัทยูเนียนวิกเตอร์ จำกัด	โจทก์
	บริษัทชวณิชย์ จำกัด	จำเลย

บริษัทจำเลยเป็นตัวแทนบริษัททัวการซึ่งอยู่ในต่างประเทศ ได้ทำสัญญารับขนหินไฟ บุหรี่ของโจทก์ไปส่งที่ฮ่องกง เมื่อถึงฮ่องกงปรากฏว่าหินไฟขาดหายไปจำนวน 5 ทิป โจทก์จึงฟ้องขอให้จำเลยใช้เงินค่าหินไฟให้โจทก์

บริษัทจำเลยเป็นตัวแทนตั้งแต่ พ.ศ. 2492 จนถึงวันที่ 15 มิถุนายน 2494 จึงได้เลิกเป็นตัวแทน เพราะบริษัททัวการได้เข้ามาตั้งสาขาเองในพระนคร

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ในระหว่างปี พ.ศ. 2493 บริษัทจำเลยยังทำหน้าที่เป็นตัวแทนอยู่รับจัดการส่งหินเหล็กไฟรายนี้ นำของไปถึงฮ่องกงเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2493 และหินเหล็กไฟขาดไปจริงตามฟ้องของโจทก์

ปัญหาจึงมีว่า ก่อนโจทก์ฟ้องคดีนี้ ตัวการมิได้อยู่ในต่างประเทศ หากแต่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย จังหวัดพระนครแล้ว การเป็นตัวแทนต่างประเทศของจำเลยหมดสิ้นไป และความรับผิดของจำเลยก็หมดสิ้นไปด้วยหรือไม่

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ขณะทำสัญญาขนส่งรายนี้และขณะที่ฝ่ายจำเลยเป็นผู้ขนส่งสูญหายไปนั้น จำเลยยังเป็นตัวแทนในประเทศไทยของตัวการที่อยู่ในต่างประเทศ จำเลยจึงยังมีความรับผิดสำหรับการกระทำหรือละเว้นการกระทำของตนที่ล่วงมาแล้วนั้นอยู่

มาตรา 824 บัญญัติไว้เพื่อให้ความสะดวกแก่บุคคลในประเทศไทยที่จะฟ้องร้องตัวแทนในประเทศไทยของตัวการที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลไทย แทนที่จะไปฟ้องในศาลต่างประเทศเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่า ตัวการที่อยู่ในต่างประเทศจะไม่มี ความรับผิดต่อบุคคลภายนอกที่ทำสัญญากับตัวแทนของตนในประเทศไทย และไม่ได้หมายความว่า ตัวแทนไม่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ตัวการของตนที่อยู่ในต่างประเทศสำหรับหนี้สินใด ๆ ที่ตัวแทนได้ก่อขึ้นเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทน

คำวิจารณ์ ขอให้ดูที่ได้วิจารณ์ไว้แล้วในหัวข้อ คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับ มาตรา 820 และคำวิจารณ์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับมาตรา 826 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 979/2498	นายสุภัทร์ เอี่ยมเจริญ ผู้รับมอบอำนาจ	โจทก์
	นายเล้ง ช่างเรือ กับพวก	จำเลย

โจทก์ฟ้องคดีนี้ โดยอาศัยใบมอบอำนาจทั่วไปจาก ส. ปรากฏว่าใบมอบอำนาจนี้ ได้ หายมาเกิน 10 ปีแล้ว จำเลยจึงต่อสู้ว่าใช้ไม่ได้

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ใบมอบอำนาจที่ ส. มอบให้โจทก์จัดการต่าง ๆ เกี่ยวกับ ทรัพย์สินตลอดจนฟ้องคดีโดยทั่วไปนี้ เป็นใบมอบอำนาจทั่วไป ไม่ใช่มอบให้จัดการอย่าง ใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ใบมอบอำนาจเช่นนี้จึงไม่มีอายุความ ในเมื่อผู้มอบและผู้รับมอบ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ยังตกลงมอบและรับมอบอำนาจกันต่อไป จำเลยจะยกอายุความทั่วไป 10 ปีมาใช้บังคับหาได้ไม่

คำวิจารณ์ เรื่องนี้ ไม่มีเกณฑ์ที่จะถือว่าสัญญาตัวแทนระงับ เพราะไม่ปรากฏว่า วิศวกรถอนอำนาจตัวแทนหรือตัวแทนบอกเลิกเป็นตัวแทนเลย ทั้งไม่ปรากฏว่าคู่สัญญาตายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือล้มละลายอย่างใดอันอาจทำให้สัญญาตัวแทนสิ้นสุดลงตามมาตรา 826

ฎีกาที่ 375 / 2506

บริษัทสยามอาคีเท็ก จำกัด

โจทก์

บริษัทสากลเซอร์วิส จำกัด

จำเลย

การบอกเลิกการเป็นตัวแทนนั้น จะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการเลิกสัญญา คือบอกเลิกแก่คู่สัญญา การไปร้องขอถอนตัวจากการเป็นผู้แทนต่อเจ้าพนักงานซึ่งตนได้รับมอบอำนาจให้ไปติดต่อด้วยนั้น ย่อมไม่ทำให้สัญญาตัวแทนระงับสิ้นไป

คำวิจารณ์ ขอให้ดูรายละเอียดที่ได้อธิบายไว้แล้วในหัวข้อ ความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาตัวแทน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อย่อย “เมื่อวิศวกรถอนอำนาจตัวแทน”

คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 827 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 1087 / 2509

บริษัทฟูกเวงทิน ซินคิเกท จำกัด

โจทก์

บริษัทเอเยอร์เวง ๗ จำกัด

จำเลย

การที่จำเลยผู้ถือประทานบัตรมอบอำนาจให้โจทก์ทำเหมืองแร่ตามประทานบัตร มิได้โอนประทานบัตรให้โจทก์นั้น แม้อาจจะเป็นผู้รับมอบอำนาจจากจำเลย จำเลยก็ยังเป็นผู้ถือประทานบัตร หากจะมีความรับผิดชอบเกิดขึ้นตามประทานบัตรอย่างใด จำเลยก็ยังต้องรับผิดชอบอยู่อย่างนั้น

ตามมาตรา 827 วิศวกรจะถอนตัวแทนเสียเวลาใดก็ได้ทุกเมื่อ เหตุนี้แม้การถอนอำนาจจะเป็นการผิดสัญญา โจทก์ซึ่งเป็นผู้รับมอบอำนาจก็ไม่มีสิทธิที่จะบังคับให้จำเลยมอบอำนาจให้ตนได้ทำเหมืองแร่ต่อไปจนครบกำหนดเวลาตามสัญญา เพราะเป็นกรณีที่โจทก์จำ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ต้องรับรู้ถึงผลที่จะเกิดขึ้นเช่นนี้ โจทก์จะเรียกได้ก็เฉพาะค่าเสียหายเพราะไม่สามารถทำเหมืองแร่ของจำเลยได้ต่อไปตามสัญญาเท่านั้น

คำวิจารณ์ ขอให้ดูรายละเอียดที่ได้อธิบายไว้แล้วในหัวข้อ ความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาตัวแทน โดยเฉพาะที่ได้อธิบายไว้ในตอนท้ายของหัวข้อย่อย “เมื่อตัวการถอนอำนาจตัวแทน”

คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องมาตรา 828 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 896/2502

นางวิจิตรนसार โดยนายเชิญ ฯ

โจทก์

นางแข่งกิม แซ่หลาย

จำเลย

คดีนี้ โจทก์ได้มอบอำนาจให้นายเชิญฟ้องขับไล่จำเลย ศาลพิพากษาให้ขับไล่จำเลยแล้ว จำเลยไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา โจทก์จึงขอให้บังคับจำเลย จำเลยยื่นคำแถลงต่อศาลว่า โจทก์ถึงแก่กรรมแล้ว การมอบอำนาจจึงสิ้นสุดลง โจทก์ไม่มีอำนาจจะดำเนินการบังคับคดี ทักทายาทของนางวิจิตรนसारกำลังโต้แย้งเป็นคดีกับโจทก์เกี่ยวกับการเป็นผู้จัดการมรดกที่ศาลแล้ว โจทก์ยังไม่ได้เป็นผู้จัดการมรดก จึงไม่มีอำนาจตั้ง

วินิจฉัยว่า กรณีต้องปรับด้วยมาตรา 828 เพราะการที่โจทก์ร้องขอให้บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษา เป็นการกระทำเพื่อปกป้องรักษาประโยชน์อันตัวการได้มอบหมายแก่โจทก์โดยสมควร เพราะประโยชน์ของตัวการก็คือ ดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษานั้น การที่ทายาทกับโจทก์กำลังพิพาทกันเรื่องผู้จัดการมรดกเห็นได้ชัดว่าทายาทยังไม่ได้เป็นผู้จัดการมรดก และหาอาจเข้ามาดำเนินการบังคับคดีซึ่งตนมิได้เกี่ยวข้องมาแต่แรกได้ไม่ ต้องถือว่า ขณะโจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้บังคับคดี ยังไม่มีทายาทเข้าปกป้องรักษาประโยชน์ของตัวการตามมาตรา 828 โจทก์ผู้รับมอบอำนาจจึงชอบที่จะดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้

คำวิจารณ์ รวมความว่า คดีนี้ตัวแทนทำการรักษาประโยชน์ให้ตัวการที่ตายแล้วต่อไปตามสมควร เพราะเหตุว่ายังไม่มีทายาทเข้ามาปกป้องรักษา ตัวแทนจึงยังคงกระทำเช่นนั้นได้ตามมาตรา 828 ซึ่งว่าตามจริงแล้วมิใช่ตัวแทนจะมีเพียงอำนาจตัวแทนมีหน้าที่ด้วยซ้ำไป การกระทำของตัวแทนดังกล่าวจึงเป็นการกระทำตามกฎหมาย (ขอให้ดูฎีกาที่ 1324/2505 ซึ่งจะได้อีกต่อไป)

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ฎีกาที่ 1324/2505 นายผ่อง อยู่ญาติมาก กับพวก โจทก์
นางสั้น อยู่ญาติมาก จำเลย

แม้ตัวความจะถึงแก่กรรมไปแล้ว ทนายความก็ยังมีหน้าที่ต้องจัดการดำเนินคดี เพื่อจะปกป้องรักษาประโยชน์ของตัวความต่อไปตามที่จำเป็น ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 828 ฉะนั้น การที่ทนายความฟ้องคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ แล้วยื่นฎีกาภายในกำหนด 1 เดือนนับแต่วันฟังคำพิพากษา แม้ปรากฏว่าในระหว่างนั้น ตัวความถึงแก่กรรมเสียแล้ว ฎีกาที่ทนายยื่นไว้ต่อศาลก็ย่อมชอบด้วยกฎหมาย

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงเป็นทำนองเดียวกับฎีกาที่ 896/2502 คงได้กล่าวแล้ว แต่ฎีกานี้เน้นให้เห็นว่า การที่ตัวแทนกระทำการรักษาประโยชน์ของตัวความที่ตายต่อไปตามสมควรนี้ เป็นหน้าที่ของตัวแทนที่ต้องกระทำ จะละเลยเสียไม่ได้

คำพิพากษฎีกาที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 845 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 1430/2496 นางละม่อม มนตะเสวี โจทก์
นางเปลื้อง ภมรสุตร์ กับพวก จำเลย

จำเลยประสงค์จะขายที่ดินและบ้านเรือน ได้ให้ ย. วิ่งเต็นหาผู้ซื้อโดยจะให้ค่านายหน้าตามธรรมเนียม ย. ได้มาบอก ห. และ ห. ได้ไปบอก โจทก์ผู้มีอาชีพในทางนายหน้าซื้อขายที่ดิน ให้วิ่งเต็นขายที่รายนี้ และจัดการทำแผนที่รายละเอียดมอบให้โจทก์ไป โจทก์ได้ไปหา ช. ให้ช่วยวิ่งเต็นอีกต่อหนึ่ง ช. หาตัวผู้ซื้อได้แล้วมาบอกโจทก์และพาไปดูที่ดิน ผู้ซื้อต่อราคา โจทก์จึงไปหา ย. และไปพบกับจำเลยที่ 1, 2 ย. แนะนำว่าโจทก์เป็นนายหน้ามาติดต่อเรื่องจะขายที่ดินและหาตัวผู้ซื้อได้แล้ว เขาขอต่อราคา 2 แสน 2 หมื่นบาท โจทก์กับจำเลยที่ 1 ได้ต่อรองกันอีก แล้วจำเลยได้ไปบอกให้ไปนำผู้ซื้อมา โจทก์จึงนำผู้ซื้อไปพบจำเลย ผู้ซื้อได้ต่อรองราคากันจนถึง 235,000 บาท จำเลยที่ 1 ยังไม่ตกลงจึงพากันกลับ

ต่อมา ก. หลานของผู้ซื้อไปพบจำเลยที่ 3 ให้พาไปหาจำเลยที่ 1 ขอตกลงราคา 235,000 บาท และ ก. ไม่ชอบรับค่านายหน้า จำเลยเห็นว่า ก. ไม่รับค่านายหน้าก็ยอมตกลงขายและวางมัดจำ ทำสัญญาซื้อขายกันเสร็จในราคา 235,000 บาท ก่อนตกลงขาย

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

จำเลยไม่ได้บอกเลิกค่านายหน้ากับโจทก์หรือ ย. โจทก์ขอค่านายหน้าจากจำเลยฯ ไม่ยอมให้ โจทก์จึงฟ้องเรียกเป็นคดีขึ้น

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่จำเลยขายที่ดินและบ้านเรือนรายนี้สำเร็จ เนื่องแต่ผลแห่งการที่โจทก์ผู้เป็นนายหน้าได้ชี้ช่องและจัดการติดต่อชักนำให้ผู้ซื้อและจำเลยผู้ขายได้มาพบปะเจรจากัน ส่วน ก. นั้นหาใช่ค่านายหน้าไม่ เป็นเพียงผู้แทนของผู้ซื้อมาเจรจากลกับจำเลยตามถ้อยคำที่พูดกันไว้แล้วเท่านั้น การที่ ก. จัดการโดยไม่คิดผลประโยชน์อย่างใดก็ตาม หากเกี่ยวแก่โจทก์ไม่ เพราะจำเลยไม่ได้ตกลงกับโจทก์หรือผู้แทนฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นนายหน้าจัดการเรื่องนี้ว่าจะเลิกกันหรือประการใด เมื่อจำเลยยอมรับเอาผลของการที่โจทก์จัดการให้ได้มาเป็นประโยชน์จนอำนวยความสะดวกให้ได้ดังประสงค์แล้ว จะไม่ยอมใช้ค่านายหน้าให้แก่โจทก์หาได้ไม่

การที่จำเลยรั้งรออยู่ชั่วขณะหนึ่งมิได้ตกลงในทันทีนั้น จะเรียกว่าได้เลิกการขายหรือเลิกสัญญาขายหน้าไม่ได้ เป็นเพียงรอตรึงตรองเล็กน้อย แล้วก็ตกลงตามถ้อยคำที่เจรจากันไว้แล้วนั่นเอง โจทก์ประกอบอาชีพทางนายหน้า ตามพฤติการณ์ย่อมคาดหมายได้ว่า ย่อมทำให้แก่เพื่อจะเอาค่าบำเหน็จ เป็นการตกลงโดยปริยาย จำเลยจึงต้องจ่ายค่านายหน้าให้แก่โจทก์ตามธรรมเนียม (ร้อยละห้า)

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงก็ปรากฏชัดแล้วว่า โจทก์คือผู้ชี้ช่องให้ผู้ซื้อคือบุคคลภายนอกได้เข้าพบและในที่สุด ได้ทำสัญญาซื้อขายกันกับผู้ขาย ผู้ขายจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าบำเหน็จตามที่ได้ตกลงไว้ว่าจะให้ (มาตรา 845) และเมื่อไม่ได้ตกลงจะให้ค่าบำเหน็จกันเท่าใด ก็ต้องให้กันตามธรรมเนียม (มาตรา 846)

ฎีกาที่ 1301/2497

หลวงบรรหารศุภวาท

โจทก์

คุณหญิงน้อม พิชัยภูเบนทร์

จำเลย

การฟ้องเรียกเอาค่านายหน้านั้น โจทก์ผู้เป็นนายหน้าจะต้องนำสืบให้ได้ความ 2 ประการคือ

1. จำเลยได้ตกลงให้โจทก์เป็นนายหน้า (ขายที่ดิน) ของจำเลย โดยจะให้ค่านายหน้า (ร้อยละห้า) และ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

2. การซื้อขาย (ที่ดินรายนี้) ได้ทำกันสำเร็จเนื่องแต่ผลแห่งการที่โจทก์ชี้ชื่อหรือจัดการ

คดีนี้ ศาลฎีกาฟังข้อเท็จจริงว่า โจทก์ไม่สามารถนำสืบให้สมตามประเด็นที่ตนมีหน้าที่นำสืบสักข้อเดียว โจทก์จึงไม่ใช่นายหน้า

คำวิจารณ์ ฎีกานี้เป็นการกำหนดหน้าที่นำสืบว่า การนำสืบในเรื่องนายหน้านั้น ผู้เรียกร้องค่านายหน้าคือโจทก์จะต้องมีหน้าที่นำสืบ ถ้าสืบไม่ได้ก็แพ้

ฎีกาที่ 585/2499 นางละม้าย ศิลปีศรโกศล โจทก์
 นายรัตน์ ชีตตะสังคะ กับพวก จำเลย

โจทก์ฟ้องเรียกเงินค่านายหน้าจากจำเลยที่ 1 เจ้าของที่ดินตามสัญญาซึ่งทำกันไว้ โจทก์ได้ดินขายที่ดินให้จำเลยที่ 1 สำเร็จแล้ว จำเลยที่ 1 ไม่ยอมจ่ายเงินค่านายหน้าให้โจทก์ กลับสมคบกับจำเลยที่ 2 เพื่อฉ้อโกงค่านายหน้า โดยจำเลยที่ 1 ยินยอมให้จำเลยที่ 2 ผู้ซื้อที่ดินหักเอาค่านายหน้าไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัว เป็นการละเมิดสิทธิโจทก์อันควรมีควรได้ จึงขอให้จำเลยทั้งสองชำระค่านายหน้าให้โจทก์

ศาลฟังข้อเท็จจริงว่า จำเลยที่ 1 ตกหลงให้โจทก์เป็นนายหน้าขายที่ดินตามสัญญา และพิพากษาให้จำเลยที่ 1 ใช้ค่านายหน้าให้โจทก์แล้ว ส่วนจำเลยที่ 2 วินิจฉัยว่า คดีนี้ โจทก์ฟ้องเรียกค่านายหน้าตามสัญญา แม้จะโต้กล่าวว่าจำเลยที่ 1 สมคบกับจำเลยที่ 2 เพื่อฉ้อโกงค่านายหน้า เป็นการละเมิดสิทธิโจทก์อันควรมีควรได้ด้วยก็ดี แต่ตามคำฟ้องของโจทก์ขอแต่เพียงให้ชำระค่านายหน้าเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องสัญญาโดยตรงเงินค่านายหน้าตามสัญญาศาลได้พิพากษาให้จำเลยที่ 1 ใช้แล้ว จำเลยที่ 2 จึงไม่ต้องรับผิดชอบตามสัญญาอีก (เพราะโจทก์ไม่ใช่คู่สัญญากับจำเลยที่ 2)

คำวิจารณ์ ฎีกานี้แสดงให้เห็นว่า ค่านายหน้าหรือบำเหน็จเกี่ยวกับการที่ชี้ชื่อหรือจัดการให้เขาทำสัญญานั้น ชอบที่จะเรียกเอาได้กับผู้ทำสัญญาไว้กับตนเท่านั้นจะไปเรียกเอากับบุคคลอื่นซึ่งไม่ได้สัญญาว่าจะให้ค่าบำเหน็จนั้นไม่ได้

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ฎีกาที่ 544/2500

นายไต้คุณ แซ่ถ่าน
บริษัทบาโรเบราน์ จำกัด

โจทก์
จำเลย

หนังสือของบริษัทจำเลยมีดังนี้

“ถึงทุกแผนก”

“ค่านายหน้าสำหรับพนักงานขาย”

“นอกจากจะได้มีความตกลงเป็นพิเศษ จะจ่ายค่านายหน้าให้พนักงานขายตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้ ให้มีผลบังคับแต่วันนี้” **ต่อไปเป็นกำหนดอัตราค่านายหน้าที่จะจ่าย** วรรคสุดท้ายมีว่า “ไม่มีค่านายหน้าเมื่อขายให้พนักงาน”

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เอกสารนี้เป็นเอกสารบังคับว่า เป็นค่านายหน้าสำหรับพนักงานขาย มิใช่เป็นการให้โดยเสน่หาหรือเป็นการให้ตามมาตรา 521, 523 เป็นสัญญาที่สมบูรณ์ โดยไม่ต้องมีการส่งมอบ

โจทก์เป็นพนักงานอยู่ในบริษัทจำเลย กระทรวงมหาดไทยต้องการซื้อเครื่องฉายภาพยนตร์ โดยวิธีการประกวดราคา โจทก์เป็นผู้ติดต่อจัดหาเครื่องฉายภาพยนตร์ตัวอย่างไปทดลองให้กรรมการของฝ่ายผู้ซื้อดูจนเป็นที่พอใจ จึงได้ตกลงซื้อขายเครื่องฉายภาพยนตร์ต่อกันตามตัวอย่างที่โจทก์นำไปให้กรรมการดูนั้น โจทก์จึงมีสิทธิได้รับค่านายหน้าจากจำเลยตามเอกสารที่จำเลยทำไว้นั้น เพราะมิได้ตกลงกันไว้เป็นพิเศษมิใช่การขายให้แก่พนักงานตามข้อยกเว้น

คำวิจารณ์ เห็นได้ชัดว่าเป็นเรื่องนายหน้า และเป็นการตกลงที่จะให้ค่านายหน้าโดยชัดแจ้ง เมื่อโจทก์ได้จัดการให้จำเลยซึ่งตกลงไว้โดยชัดแจ้งนั้นจะให้ค่านายหน้า ได้เข้าทำสัญญากับผู้ซื้อแล้วเช่นนี้ โดยนัยมาตรา 845 จำเลยในฐานะผู้ที่ตกลงจะใช้ค่านายหน้า จึงต้องรับผิดชอบใช้ค่านายหน้าแก่โจทก์ ทั้งนี้ก็เป็นไปตามมาตรา 845 นั้นเอง

ฎีกาที่ 705/2505

บริษัทหลวงรักษา จำกัด
พระยาปฏิพัทธ์ภูบาล

โจทก์
จำเลย

บุคคลผู้ที่จะต้องรับผิดชอบให้ค่านายหน้าแก่ผู้ใดก็ต่อเมื่อได้ตกลงไว้กับผู้นั้นโดยชัดแจ้ง หรือถ้าไม่ได้ตกลงกันไว้โดยชัดแจ้งก็ต้องรับผิดชอบต่อเมื่อมีการอันได้มอบหมายแก่ผู้นั้นเป็นที่คาดหมายได้ว่า ผู้นั้นยอมทำให้ก็แต่เพื่อจะเอาค่านายหน้าเท่านั้นถ้าไม่มี

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

บัญญัติไว้ในมาตรา 845 ซึ่งเป็นเรื่องของนายหน้า ดังนั้น นายหน้ากับบุคคลที่กล่าวไว้ใน มาตรา 165 (1) (7) จึงไม่ใช่อย่างเดียวกันหรือเหมือนกัน การใช้สิทธิเรียกร้องจึงไม่เหมือนกันไปด้วย การใช้สิทธิเรียกร้องของโจทก์ในคดีนี้เป็นการเรียกร้องเอาค่าบำเหน็จ และไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น จึงมีอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 (ประชุมใหญ่)

คำวิจารณ์ เป็นที่เข้าใจว่า สิทธิเรียกร้องค่าบำเหน็จนายหน้านั้นมีกำหนดอายุ ความ 10 ปีตามหลักทั่วไปในเรื่องอายุความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 164

คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 846 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 705/2505 บริษัทหลวงรักษา จำกัด โจทก์
 พระยาปฎิพัฑฒบาล จำเลย

บุคคลผู้ที่จะต้องรับผิดชอบให้ค่าบำเหน็จนายหน้าแก่ผู้ใด ก็ต่อเมื่อได้ตกลงไว้กับผู้นั้น โดยชัดแจ้ง หรือถ้าไม่ได้ตกลงกันไว้โดยชัดแจ้ง ก็จะต้องรับผิดชอบเมื่อกิจการอันได้มอบหมายแก่ผู้นั้นเป็นที่คดหมายได้ว่า ผู้นั้นยอมทำให้ก็แต่เพื่อจะเอาค่าบำเหน็จเท่านั้น ถ้าไม่มีการตกลงกันหรือไม่มีการมอบหมายกิจการแก่กันดังกล่าวมาแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบให้ค่า บำเหน็จนายหน้า

คำวิจารณ์ ขอให้ดูที่ได้วิจารณ์ไว้ในหัวข้อ “คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 845 และคำวิจารณ์

ฎีกาที่ 186/2510 นายสง่า ผลนิมิตร โจทก์
 นายผล แสงจันทร์ จำเลย

โจทก์ให้จำเลยจัดการขายที่ดิน จำเลยได้จัดการขายที่ดินของโจทก์ได้สำเร็จ ทั้งนี้ ย่อมเป็นกิจการที่ทำให้แก่กันโดยพฤติการณ์ที่คาดหมายได้ว่า ย่อมทำให้แต่เพื่อจะเอาบำเหน็จ จึงถือได้ว่าได้ตกลงกันโดยปริยายว่ามีค่าบำเหน็จนายหน้าตามมาตรา 846 แม้จะฟังไม่ได้ว่า ได้ตกลงให้ค่านายหน้าแก่กันเป็นจำนวนเงินไปจาก 11,000 บาท คั่งที่จำเลยนำสืบ จำเลย ก็ยังมีสิทธิได้ค่าบำเหน็จ เมื่อไม่ได้ความว่าค่าบำเหน็จนั้นได้ตกลงกันเป็นจำนวนเท่า ใด และไม่ปรากฏธรรมเนียมในกรณี ศาลก็ย่อมกำหนดให้เท่าที่อาจกำหนดได้ตาม สมควร

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ส่วนค่าใช้จ่ายในการที่จำเลยได้รับมอบให้จัดการโอนที่ดิน ขายแทนโจทก์ภายหลังอีกส่วนหนึ่งนั้น แม้จำเลยไม่สามารถนำสืบให้ฟังได้ แต่ก็เห็นว่าจำเลยต้องเสียค่าใช้จ่ายในการนี้แน่นอน ซึ่งจำเลยมีสิทธิเรียกเอาได้ตามมาตรา 816 เมื่อไม่ได้ความว่าค่าใช้จ่ายที่จำเลยเสียไปนั้นเป็นจำนวนแน่นอนเท่าใด ศาลก็กำหนดให้ได้ตามที่ควรนับว่าจำเป็นต้องใช้จ่ายไปเช่นเดียวกัน

คำวิจารณ์ มาตรา 846 วรรคแรกยอมให้มีการตกลงในเรื่องค่าบำเหน็จนายหน้ากันโดยปริยายได้ โดยพิจารณาจากพฤติการณ์ เมื่อตามพฤติการณ์ ในคดีเห็นได้ว่าเขากระทำให้กันแต่เพื่อจะเอาบำเหน็จ จึงต้องถือว่ามีการตกลงจะให้บำเหน็จกันโดยปริยายแล้ว และเมื่อตกลงเช่นนั้นก็ต้องปฏิบัติตาม กล่าวคือ ผู้ตกลงจะให้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าบำเหน็จดังที่ มาตรา 845 ระบุไว้ ส่วนในเรื่องจะให้กันเท่าไร ในเมื่อไม่ได้ตกลงกันไว้ หรือนำสืบไม่ได้ว่าตกลงจะให้กันไว้เท่าใด ก็ต้องให้กันตามธรรมเนียม (มาตรา 846 วรรค 2) ถ้าธรรมเนียมในเรื่องนั้น ๆ ไม่มี ก็ควรแล้วที่จะให้ศาลกำหนดตามสมควร.